

Alpska konvencija
Platforma „Hribovsko kmetijstvo“

HRIBOVSKO KMETIJSTVO

ALPSKI SIGNALI 8

KOLOFON

Uredil:

Stalni sekretariat Alpske konvencije
Herzog-Friedrich-Straße 15, A-6020 Innsbruck, Avstrija
Izpostava: Viale Druso 1/Drususallee 1, I-39100 Bolzano/Bozen, Italija

www.alpconv.org
info@alpconv.org

Prevajanje: INTRALP

Grafično oblikovanje: KULTIG Werbeagentur

Tisk: Südtirol Druck

Avtorji fotografij:

Franco Benetti, Mauro Bertolini, BMLFUW/Alexander Haiden, Alain Castan, Luca De Marchi, Beate Dorau, Stefan Krösbacher, Lorenzo Leoni, Platforma Hribovsko kmetijstvo, Špela Prelec, Felice Salvati

© Stalni sekretariat Alpske konvencije, 2017

ISBN 9788897500469

ClimatePartner[®]
klimatsko nevtralno

Tiskanje | ID 11190-1708-1002

HRIBOVSKO KMETIJSTVO

ALPSKI SIGNALI 8

PREDGOVOR

avstrijskega zveznega ministra, pristojnega za hribovsko kmetijstvo

Alpski življenjski, gospodarski in kulturni prostor ni le izredno pester, temveč tudi zelo ranljiv ekosistem. Ljudje ga intenzivno negujemo – toda posledice podnebnih sprememb in raznotera raba postavljajo ta območja pred velike izzive. Iz tega razloga je sodelovanje držav pomembnejše kot kdajkoli prej. Ključno vlogo pri tem ima več kot 25 let stara Alpska konvencija.

Njen interdisciplinarni način dela pomeni uspešno sodelovanje različnih sektorjev, kot so kmetijstvo, okolje ali turizem. Prav zato poteka avstrijsko predsedovanje Alpski konvenciji pod motom „Ščitimo in koristimo“. Že prva seja Platforme „Hribovsko kmetijstvo“ je potrdila, da je vsaka alpska država soočena z individualnimi izzivi. Kar je morebiti v eni državi že dolgo praksa, je težje prenesti na druge države. Medsebojno se moramo podpirati, se učiti drug od drugega in držati skupaj.

Če želimo naše hribovsko kmetijstvo razvijati in usmerjati v prihodnost, je treba vsa področja kar najbolje povezati. Za vse sta izrednega pomena nedotaknjena naravna in kulturna krajina, od biotske raznovrstnosti do turizma. Platforma „Hribovsko kmetijstvo“ postavlja ciljno v ospredje izredna prizadevanja hribovskih kmetovalk in kmetovalcev. Njihov prispevek za življenja vreden alpski prostor v veliki meri presega klasične naloge kmetijstva.

V okviru Alpske konvencije je sodelovanje različnih strokovnih področij odlično uigrano – to dokazujejo rezultati razprav, ki smo jih zbirali dolga leta. Predloženi dokumenti služijo tudi kot vzorčni pristopi, s katerimi je mogoče trajnost, ekologijo, ekonomijo in socialno-kulturno dimenzijo uspešno povezati in prepletati. Četudi je mogoče zaobjeti in prikazati le majhen del vsestranske vloge hribovskega kmetijstva, pa slednje bistveno prispeva k ohranjanju in trajnostnemu nadaljnjemu razvoju Alp kot vitalnega in življenja vrednega naravnega, gospodarskega in kulturnega prostora.

Andrä Rupprechter

Zvezni minister za kmetijstvo in gozdarstvo, okolje in vodno gospodarstvo

PREGOVOR

generalnega sekretarja Alpske konvencije

Trajnostno in multifunkcionalno hribovsko kmetijstvo je hrbtenica življenja v Alpah: vpliva na gospodarsko, družbeno, demografsko in kulturno razsežnost alpskih skupnosti kot tudi na ekološke in morfološke faktorje v alpskem okolju, seveda pa ob zadovoljuje najnujnejšo potrebo prebivalcev: zagotavljanje hrane. Obenem hribovsko kmetijstvo postavlja vrsto specifičnih izzivov in bolj občutljivih zahtev kot kmetijstvo v ravninskih predelih, zato zahteva posebno pozornost in specifične politike v okviru celostnega pristopa.

Tema hribovskega kmetijstva je bila v ospredju številnih dejavnosti Alpske konvencije: od sprejetja protokola „Hribovsko kmetijstvo“ do ustanovitve posebej tej temi posvečene platforme in sprejetja Deklaracije o hribovskem kmetijstvu, ki poudarja vlogo in cilje hribovskega kmetijstva v Alpah ter zavezo pogodbenic za podporo tej panogi.

Hribovsko kmetijstvo je ena izmed gonilnih sil zelenega gospodarstva v Alpah: ima potencial za spodbujanje regionalnega gospodarskega razvoja in izboljšanje življenjskih pogojev alpskih prebivalcev ter obenem zagotavlja ekološko zaščito in varstvo okolja.

Ta dokument je še posebej dobrodošel, saj se zavzema za pristop h hribovskemu kmetijstvu, ki se opira na kakovost proizvodov s pomočjo oznak in certifikatov in je osredotočen na uvajanje lokalnih oskrbovalnih verig. To je trajnosten pristop, osredotočen na ljudi. Vse to so ključni faktorji pri spodbujanju hribovskega kmetijstva, potrebne pa so tudi nadaljnje pobude in mednarodni pristop, ki naj usklajuje prizadevanja držav na teh področjih.

veleposlanik Markus Reiterer

generalni sekretar Alpske konvencije

VSEBINA

Predgovora	4
Platforma „Hribovsko kmetijstvo“ Alpske konvencije	8
Protokol hribovsko kmetijstvo	10
Deklaracija o hribovskem kmetijstvu	19
Rezultati posvetovanja Platforme „Hribovsko kmetijstvo“ k tematskemu sklopu trženje/kakovost/označevanje	21
Trajnostno hribovsko kmetijstvo, pogoj za živ življenjski prostor	23
Doprinos hribovskega kmetijstva k prehranski varnosti na območju Alpske konvencije	27

PLATFORMA „HRIBOVSKO KMETIJSTVO“ ALPSKE KONVENCIJE

Oblikovanje in zagotavljanje storitev hribovskega kmetijstva sta že od vsega začetka delovanja Alpske konvencije (AK) eni od njenih osrednjih tematskih področij. Protokol o hribovskem kmetijstvu (glej str. 10) predstavlja v tem smislu okvir za posvetovanja znotraj Alpske konvencije o tej temi. Cilj mednarodnih aktivnosti je ohranjati in spodbujati hribovsko kmetijstvo, primerno za krajino in sprejemljivo za okolje, s čimer bi priznavali in zagotavljali njegov prispevek za varstvo naravnega življenjskega okolja, preprečevanje naravnih nesreč, ohranitev lepote in rekreacijskih vrednot naravne in kulturne krajine ter za razvoj kulture v alpskem prostoru (1. člen Protokola).

Platforma „Hribovsko kmetijstvo“ Alpske konvencije je bila ustanovljena na XI. Alpski konferenci, marca 2011, na Brdu pri Kranju v Sloveniji, z Avstrijo kot predsedujočo državo. Ustanovna seja Platforme je bila 6. in 7. junija 2011 na Dunaju.

V prvem mandatu Platforme so bili osrednji cilji aktivnosti Alpske konvencije za področje hribovskega kmetijstva izbrani kot težiščne delovne teme: nabor in analiza družbenih storitev hribovskega kmetijstva in njihovo vzajemno delovanje; analiza dejavnika človek v hribovskem kmetijstvu ter analiza opcij za trženje, razvoj kakovosti in označevanje produktov, specifičnih za hribovsko kmetijstvo. Leta 2011 sprejeta Deklaracija o hribovskem kmetijstvu (glej str. 19) povzema storitve hribovskega kmetijstva in poziva regionalne, nacionalne in evropske institucije, ki na različnih ravneh odločanja oblikujejo novo Skupno kmetijsko politiko (SKP), da v zadostni meri in primerno upoštevajo cilje in razvojne potrebe alpskega hribovskega kmetijstva, opredeljene v Protokolu o hribovskem kmetijstvu in so poleg tega tudi veljavno evropsko pravo.

Tematski sklop trženje/kakovost/označevanje (glej str. 21) daje priložnost za tesnejše povezovanje specifičnih storitev hribovskega kmetijstva s tržnimi mehanizmi in za zagotavljanje prispevkov za premostitev šibkejše produktivnosti na gorskih območjih. Z izdelanimi priporočili (2013) so bila sklenjena posvetovanja Platforme in opredeljeni pogoji, pod katerim se lahko proizvodi označujejo kot „hribovski“. V nadaljevanju je Platforma leta 2014 pripravila dokument prihodnosti „Trajnostno hribovsko kmetijstvo, pogoji za živ življenjski prostor“

(glej str. 23) in z njim zaključila obravnavo tematskih težišč prvega mandatnega obdobja. V tem dokumentu so bila oblikovana izhodišča za vizije in smernice za hribovsko kmetijstvo v alpskem življenjskem prostoru, ki bo sposobno delovati tudi v prihodnosti.

Druga delovna težišča, izbrana v mandatnem obdobju 2013-2014, so se nanašala na analizo prispevka hribovskega kmetijstva k prehranski varnosti/prehranski suverenosti, na vzajemno delovanje hribovskega kmetijstva in energije ter na optimiranje sodelovanja, partnerstva in udeležbe. Te tri točke so bile poglobljeno obravnavane tudi v mandatu 2015-2016. Leta 2016 je bilo v okviru zadnjega, XIV. zasedanja Alpske konference, sprejeto stališče Platforme o „doprinosu hribovskega kmetijstva k prehranski varnosti na območju Alpske konvencije“ (glej str. 27). Ta dokument opredeljuje, da sta pojma prehranska varnost in prehranska suverenost izredno pomembna za hribovsko kmetijstvo in z njim tesno povezana. Dokument daje vpogled v pomemben prispevek hribovskega kmetijstva k prehranski varnosti v državah Alpske konvencije in opozarja na celovit nacionalni pomen večfunkcionalnega hribovskega kmetijstva. Spričo naravnih oteževalnih pogojev kmetovanja je nujno potrebno priznavanje in plačilo večfunkcionalnih storitev.

Po obravnavi teh tem se Platforma trenutno posveča vidikom povezanosti hribovskega kmetijstva in energije, vlogi sodelovanja in partnerstva, ter zagotavljanju ekosistemskih storitev s strani hribovskega kmetijstva. Delovna tematska težišča se v skladu s tem navezujejo na ekološke, socialne in politične vidike, s tem pa tudi na obsežno obravnavanje pogojev in priložnosti hribovskega kmetijstva.

Dokumenti, objavljeni v tej publikaciji, predstavljajo delo Platforme na podlagi deklaracij in rezultatov dela, ki jih je v dosežanem času svojega delovanja pripravila Platforma „Hribovsko kmetijstvo“ in so jih potrdili pristojni ministri in ministrice. Poudarjajo pomembnost mednarodnih ukrepov v okviru Alpske konvencije za priznavanje pomena hribovskega kmetijstva in za zagotavljanje njegovih večfunkcionalnih nalog.

© PLATFORMA „HRIBOVSKO KMETIJSTVO“

Člani Platforme „Hribovsko kmetijstvo“ na 6. seji Platforme, 26.-27. septembra 2013 v Galtür-ju, Avstrija.

PROTOKOL O IZVAJANJU ALPSKE KONVENCIJE
IZ LETA 1991 O HRIBOVSKEM KMETIJSTVU¹

PROTOKOL HRIBOVSKO KMETIJSTVO

Preambula

Republika Avstrija,
Francoska republika,
Italijanska republika,
Kneževina Liechtenstein,
Kneževina Monako,
Zvezna republika Nemčija,
Republika Slovenija,
Švicarska konfederacija
kot tudi Evropska skupnost
so se

v skladu s svojimi nalogami po Konvenciji o varstvu Alp (Alpska konvencija) z dne 7. novembra 1991 in da bi zagotovile celovito politiko varstva in trajnostnega razvoja alpskega prostora,

zaradi izpolnjevanja svojih obveznosti iz drugega in tretjega odstavka 2. člena Alpske konvencije,

zavedajoč se, da morajo v splošnem interesu in glede na težje gospodarske razmere ohranjati tradicionalno kulturno krajino in spodbujati kmetijstvo, ki je primerno kraju in sprejemljivo za okolje,

ob spoznanju, da bo alpski prostor s svojim bogastvom naravnih virov in voda, s svojimi možnostmi za kmetovanje, z zgodovinskim in kulturnim pomenom, z vrednoto, ki jo predstavlja kot evropski življenjski, gospodarski in rekreacijski prostor, ter s prometnimi smermi čez ta prostor tudi v prihodnosti življenjskega pomena zlasti za tamkajšnje prebivalstvo, pa tudi za prebivalstvo z drugih območij,

prepričane, da mora imeti tamkajšnje prebivalstvo možnost opredeliti svoje lastne zamisli o družbenem, kulturnem in gospodarskem razvoju in sodelovati pri njihovem uresničevanju v okviru veljavne ureditve,

prepričane, da morajo biti interesi gospodarstva usklajeni z ekološkimi zahtevami, pri čemer je treba upoštevati posebnosti posameznih regij in osrednjo vlogo kmetijstva,

zaradi pomena, ki ga je kmetijstvo od nekdaj imelo v alpskem prostoru in ga bo ta gospodarska panoga zlasti na hribovitih območjih nujno imela tudi v prihodnje kot temelj za ohranjanje primerne gostote poseljenosti, preskrbo prebivalstva s hrano, proizvodnjo značilnih kakovostnih izdelkov, ohranjanje in vzdrževanje kulturne krajine, med drugim tudi zaradi njene turistične rabe ter tudi zaradi varstva tal pred erozijo, plazovi in poplavamami,

ob spoznanju, da način in intenzivnost kmetovanja odločilno vplivata na naravo in krajino in da mora ekstenzivno obdelana kulturna krajina izpolnjevati bistveno funkcijo kot življenjski prostor za alpski rastlinski in živalski svet,

priznavajoč, da je kmetovanje zaradi geomorfoloških in podnebnih značilnosti na hribovitih območjih povezano z najtežjimi življenjskimi in proizvodnimi razmerami,

prepričane, da se določeni problemi lahko razrešijo le čezmejno in s skupnim ukrepanjem alpskih držav ter da je treba sprejeti tako na nacionalni kot na evropski ravni zlasti gospodarske in socialne prilagoditvene in spremljajoče ukrepe, tako da prihodnost kmetov in njihovih kmetij na hribovitih območjih ne bo odvisna samo od uporabe tržnih meril,

sporazumele, kot sledi:

¹ Protokol o izvajanju Alpske konvencije na področju hribovskega kmetijstva, na kratko: Protokol o hribovskem kmetijstvu, v veljavi od 18. decembra 2002.

I. poglavje

Splošne določbe

1. člen Cilji

1. Ta protokol določa ukrepe na mednarodni ravni, s katerimi bi ohranjali in spodbujali hribovsko kmetijstvo, primerno kraju in sprejemljivo za okolje, tako da bi trajno priznavali in zagotavljali njegov bistveni prispevek k ohranjanju poseljenosti in trajnostnih gospodarskih dejavnosti – zlasti s proizvodnjo značilnih kakovostnih izdelkov – k varstvu naravnega življenjskega okolja, preprečevanju naravnih nesreč, ohranitvi lepote in rekreacijskih vrednot naravne in kulturne krajine kot tudi h kulturi v alpskem prostoru.
2. Pogodbenice si bodo prizadevale, da bodo pri izvajanju tega protokola iskale najboljše rešitve za mnogovrstne naloge hribovskega kmetijstva.

2. člen Upoštevanje ciljev v politiki na drugih področjih

Pogodbenice se zavezujejo, da bodo cilje tega protokola upoštevale tudi v svoji politiki na drugih področjih.

3. člen Temeljne obveznosti v celotnem gospodarskem okviru

Pogodbenice soglašajo, da je treba kmetijsko politiko v skladu s celotno gospodarsko politiko na vseh ravneh prilagoditi zahtevam trajnostnega in uravnoteženega razvoja, da bi bilo v okviru obstoječih pogojev finančne politike mogoče:

- a) spodbujati, predvsem na hribovitih območjih, za okolje sprejemljivo kmetijstvo in njegove funkcije splošnega pomena v skladu s 7. členom tega protokola,
- b) z ukrepi socialne in strukturne politike v povezavi z ukrepi kmetijske in okoljske politike na hribovitih območjih zagotoviti primerne življenjske razmere in s tem učinkovito preprečevati odseljevanje.

4. člen Vloga kmetov

Pogodbenice soglašajo, da je kmetijstvo, zlasti na hribovitih območjih, v stoletjih izoblikovalo krajino in ji dalo njeno zgodovinsko podobo ter kulturno vrednost. Zaradi mnogostranskih nalog kmetov je torej treba priznati njihovo odločilno vlogo tudi v prihodnje pri ohranjanju naravne in kulturne krajine ter jih pritegniti k sprejemanju odločitev in ukrepov za hribovita območja.

5. člen Sodelovanje teritorialnih skupnosti

1. V okviru veljavne ureditve vsaka pogodbenica določi najboljšo raven usklajevanja in sodelovanja med institucijami in teritorialnimi skupnostmi, ki jih to neposredno zadeva, z namenom, da pospešuje skupno odgovornost, zlasti da izkoristi in razvija sinergijo pri izvajanju politike hribovskega kmetijstva ter iz tega izhajajočih ukrepov.

2. Teritorialne skupnosti, ki jih to neposredno zadeva, sodelujejo v različnih fazah priprave in uresničevanja te politike in ukrepov ob upoštevanju svojih pristojnosti v okviru veljavne ureditve.

6. člen Mednarodno sodelovanje

Pogodbenice se dogovorijo:

- a) da bodo skupno presojele razvoj kmetijske politike in se medsebojno posvetovali pred vsako s kmetijsko politiko povezano pomembno odločitvijo za izvajanje tega protokola,
- b) da bodo s čezmejnimi sodelovanjem vseh pristojnih oblasti, posebej regionalnih uprav in lokalnih teritorialnih skupnosti, zagotavljale uresničevanje ciljev in ukrepov, določenih v tem protokolu,
- c) da bodo pospeševale izmenjavo znanja, izkušenj in skupnih pobud z mednarodnim sodelovanjem med raziskovalnimi in izobraževalnimi zavodi, kmetijskimi in okoljskimi organizacijami kot tudi občili.

II. poglavje

Posebni ukrepi

7. člen

Pospeševanje hribovskega kmetijstva

1. Pogodbenice si prizadevajo za raznovrstnost ukrepov kmetijske politike na vseh ravneh glede na različne krajevne razmere in za pospeševanje hribovskega kmetijstva z upoštevanjem težjih naravnih razmer. Zlasti je treba podpirati kmetije, ki zagotavljajo minimalno kmetijsko dejavnost v ekstremnih legah.
2. Za prispevek hribovskega kmetijstva pri ohranjanju in urejanju naravne in kulturne krajine kot tudi varovanju pred naravnimi nesrečami, kar je v splošnem interesu in presega.

8. člen **Urejanje prostora in kulturna krajina**

1. Pogodbenice se zavezujejo, da bodo na hribovitih območjih upoštevale posebne razmere pri urejanju prostora, namenski rabi tal, urejanju in izboljševanju zemljišč ob upoštevanju naravne in kulturne krajine.
2. Da bi hribovsko kmetijstvo lahko izpolnilo svoje raznovrstne naloge, mora imeti predvsem na razpolago potrebne površine za kmetijsko rabo, ki bo primerna kraju in sprejemljiva za okolje.
3. Pri tem je treba poskrbeti za ohranjanje oziroma obnavljanje tradicionalnih prvin kulturne krajine (gozdov, gozdnih robov, gozdničevja, grmičevja, močvirnih, suhih in pustih travnikov, planinskih pašnikov) kot tudi gospodarjenje z njimi.
4. Posebni ukrepi so potrebni za ohranjanje tradicionalnih kmečkih poslopij in arhitekturnih elementov ter za nadaljnjo uporabo značilnih načinov gradnje in gradbenega materiala.

9. člen **Sonaravne metode gospodarjenja in značilni proizvodi**

Pogodbenice se zavezujejo, da bodo ob prizadevanju za skupna merila sprejele vse potrebne ukrepe, da bi tako olajšale uporabo in širjenje ekstenzivnih, sonaravnih in za območje značilnih metod gospodarjenja na hribovitih območjih in da bodo varovale značilne kmetijske proizvode, ki se odlikujejo po lokalno omejenem, edinstvenem in sonaravnem načinu proizvodnje, ter taki proizvodnji dvigale vrednost.

10. člen **Kraju primerna živinoreja in genetska raznolikost**

1. Pogodbenice se strinjajo, da je kraju primerna živinoreja na razpoložljivih površinah bistveni sestavni del hribovskega kmetijstva kot vir dohodka in tudi kot element krajinske in kulturne identitete. Zato je treba ohraniti živinorejo z njeno raznovrstnostjo značilnih pasem, vključno s tradicionalnimi domačimi živalmi ter z njihovimi značilnimi proizvodi; ta živinoreja mora biti primerna kraju, razpoložljivim površinam in biti sprejemljiva za okolje.
2. V skladu s tem je treba ohraniti potrebno strukturo poljedelskih, pašnih in gozdnih površin, pri čemer je ob pogojih ekstenzivne živinoreje treba upoštevati za posamezne kraje primerno razmerje med površinami za pridelavo krme in staležem živine.

3. Poleg tega je treba zlasti pri raziskavah in strokovni pomoči sprejeti potrebne ukrepe za ohranjanje genetske raznolikosti živine in kulturnih rastlin.

11. člen **Trženje**

1. Pogodbenice si prizadevajo ustvariti ugodne razmere za trženje proizvodov hribovskega kmetijstva, tako da se poveča njihova prodaja na kraju samem in okrepi njihova konkurenčnost na domačih in mednarodnih trgih.
2. Spodbujanje med drugim vključuje blagovne znamke s kontroliranim poreklom in z jamstvom kakovosti, ki enako ščitijo proizvajalce in potrošnike.

12. člen **Omejitev proizvodnje**

Pri omejevanju kmetijske proizvodnje si bodo pogodbenice prizadevale upoštevati posebne zahteve kmetovanja na hribovitih območjih, primerne kraju in sprejemljivega za okolje.

13. člen **Dopolnjevanje kmetijstva in gozdarstva**

Pogodbenice soglašajo, da morata biti dopolnjevanje in delna soodvisnost kmetijstva in gozdarstva na hribovitih območjih zasnovana celostno. Zato se zavzemajo:

- a) da se sonaravno gospodarjenje z gozdovi pospešuje kot dodatni vir dohodka na kmetijah ter kot dopolnilna dejavnost zaposlenih v kmetijstvu,
- b) da se upoštevajo varovalne, uporabne, rekreacijske ter ekološke in biogenetske funkcije gozda v razmerju do kmetijskih zemljišč ob upoštevanju posebnosti kraja in skladnosti s krajino,
- c) da se pašništvo in stalež divjadi uravnava z ustreznimi predpisi tako, da ne nastaja nesprejemljiva škoda v gozdu in na kmetijskih zemljiščih.

14. člen Dodatni viri dohodka

Priznavajoč tradicionalni pomen družinskih kmetij v hribovskem kmetijstvu in da bi jim pomagali in jih ohranili kot nosilce osnovne, dopolnilne ali postranske gospodarske dejavnosti, se pogodbenice zavzemajo za ustvarjanje in razvoj dodatnih virov dohodka, predvsem na pobudo in v dobro tamkajšnjega prebivalstva, posebej na področjih, povezanih s kmetijstvom, kot so gozdarstvo, turizem in obrt, v skladu z varovanjem naravne in kulturne krajine.

15. člen Izboljšanje življenjskih in delovnih razmer

Pogodbenice spodbujajo krepitev in izboljšanje kakovosti storitev, ki so nujne za premostitev neugodnih razmer zaposlenih v kmetijstvu in gozdarstvu na hribovitih območjih, da bi izboljšale njihove življenjske in delovne razmere in jih povezale z gospodarskim in družbenim razvojem na drugih področjih in predelih alpskega prostora. Pri tem ne smejo biti odločilna zgolj gospodarska merila. To velja predvsem za prometne povezave, za gradnjo in obnovo stanovanjskih in gospodarskih objektov kakor tudi za nabavo in vzdrževanje tehničnih naprav in opreme.

16. člen Dopolnilni ukrepi

Pogodbenice lahko za hribovsko kmetijstvo sprejmejo poleg ukrepov, predvidenih v tem protokolu, tudi dopolnilne ukrepe.

III. poglavje

Raziskave, izobraževanje in obveščanje

17. člen Raziskave in opazovanje

1. Pogodbenice spodbujajo in s tesnim sodelovanjem usklajujejo raziskave in sistematično opazovanje, da bi dosegle cilje tega protokola.
2. Posebej se zavzemajo za posebne agrarne raziskave hribovskega kmetijstva, ki bodo potekale tako, da bodo čim bolj ustrezale dejanskim lokalnim razmeram in bodo vključene v proces določanja in preverjanja ciljev in ukrepov kmetijske politike, pri čemer pa se bodo pridobljeni rezultati uporabljali pri izobraževanju in strokovni pomoči za kmetijstvo.
3. Pogodbenice poskrbijo, da se rezultati nacionalnih raziskav in sistematičnega opazovanja zbirajo v skupni sistem za stalno opazovanje in informiranje in so na voljo javnosti v okviru veljavne ureditve.
4. Pogodbenice zlasti sestavijo za posamezna hribovita območja in ob upoštevanju ciljev in ukrepov, določenih s tem protokolom, primerljiv posnetek stanja o gospodarskem in družbenem položaju hribovskega kmetijstva.
5. Posnetek stanja je treba redno dopolnjevati in mora vsebovati navedbe o posebej problematičnih temah in območjih, o učinkovitosti sprejetih ukrepov ali o tistih, ki jih je treba sprejeti. Prednostno so obdelani podatki demografskega, socialnega in gospodarskega razvoja v povezavi z različnimi krajevnimi geografskimi, ekološkimi in infrastrukturnimi kazalci kot tudi opredelitev meril trajnostnega in uravnoveženega razvoja v smislu Alpske konvencije in tega protokola.
6. Poleg tega je treba prednostno obravnavati teme, ki so navedene v prilogi.

18. člen Izobraževanje in obveščanje

1. Pogodbenice spodbujajo izobraževanje in izpopolnjevanje ter obveščanje javnosti o ciljih, ukrepih in izvajanju tega protokola.
2. Pogodbenice spodbujajo predvsem:
 - a) nadaljnji razvoj izobraževanja in izpopolnjevanja ter strokovne pomoči na področju kmetijstva, poslovodstva in trženja vključno z varstvom narave in okolja. Ponudba izobraževanja se bo oblikovala tako, da bo omogočala usmerjanje in usposabljanje tudi za druge ali dopolnilne poklice, povezane s kmetijstvom,
 - b) obsežne in objektivne informacije, ki se ne omejujejo zgolj na neposredno prizadete osebe in organe, temveč bi z občili dosegale tudi najširšo javnost znotraj in zunaj.
3. Alpskega prostora, da bi tako omogočile poznavanje vloge hribovskega kmetijstva in vzbudile zanimanje za to.

IV. poglavje

Izvajanje, nadzor in presojanje

19. člen Izvajanje

Pogodbenice se zavezujejo, da bodo s primernimi ukrepi v okviru veljavne ureditve zagotovile izvajanje tega protokola.

20. člen Nadzor spoštovanja obveznosti

1. Pogodbenice redno poročajo Stalnemu odboru o ukrepih, ki so jih sprejele na podlagi tega protokola. V poročilih se navede tudi učinkovitost sprejetih ukrepov. Alpska konferenca določi časovno zaporedje poročanja.
2. Stalni odbor pregleda poročila zaradi preverjanja, ali so pogodbenice izpolnile obveznosti iz tega protokola. Od pogodbenic lahko zahteva tudi dodatne informacije ali pa si pridobi informacije iz drugih virov.

3. Stalni odbor sestavi za Alpsko konferenco poročilo o spoštovanju obveznosti pogodbenic po tem protokolu.
4. Alpska konferenca se seznani s tem poročilom. Če ugotovi, da se obveznosti ne spoštujejo, lahko sprejme priporočila.

21. člen Presojanje učinkovitosti določb

1. Pogodbenice redno preverjajo in presojajo učinkovitost določb tega protokola. Če je za uresničevanje njegovih ciljev potrebno, predvidijo sprejem ustreznih sprememb tega protokola.
2. V okviru veljavne ureditve tudi teritorialne skupnosti sodelujejo pri tem presojanju. Posvetujejo se lahko tudi z nevladnimi organizacijami, ki so dejavne na tem področju.

V. poglavje

Končne določbe

22. člen Odnos med Alpsko konvencijo in protokolom

1. Ta protokol je protokol Alpske konvencije v smislu 2. člena in drugih členov konvencije, na katere se nanaša.
2. Pogodbenice tega protokola so lahko samo pogodbenice Alpske konvencije. Vsaka odpoved Alpske konvencije velja tudi kot odpoved tega protokola.
3. Kadar Alpska konferenca odloča o vprašanih, ki se nanašajo na ta protokol, lahko o njih glasujejo samo pogodbenice tega protokola.

23. člen Podpis in ratifikacija

1. Ta protokol je na voljo za podpis vsem državam podpisnicam Alpske konvencije in Evropski skupnosti dne 20. decembra 1994 in pri Republiki Avstriji kot depozitarju od 15. januarja 1995.
2. Za pogodbenice, ki so izrazile soglasje, da jih ta protokol zavezuje, začne protokol veljati tri mesece po datumu, ko so tri države deponirale svoje listine o ratifikaciji, sprejetju ali odobritvi.
3. Za pogodbenice, ki kasneje izrazijo soglasje, da jih ta protokol zavezuje, začne protokol veljati tri mesece po deponiranju listine o ratifikaciji, sprejetju ali odobritvi. Po začetku veljavnosti spremembe protokola postane vsaka nova pogodbenica tega protokola pogodbenica protokola v spremenjenem besedilu.

24. člen Notifikacije

Depozitar obvesti v zvezi s tem protokolom vsako državo, navedeno v preambuli, in Evropsko skupnost o:

- a) vsakem podpisu,
- b) deponiranju vsake listine o ratifikaciji, sprejetju ali odobritvi,
- c) vsakem datumu začetka veljavnosti,
- d) vsaki izjavi katere od pogodbenic ali podpisnic,
- e) vsakem obvestilu pogodbenice o odpovedi vključno z datumom, ko začne veljati.

Da bi to potrdili, so podpisniki, pravilno pooblaščen v ta namen, podpisali ta protokol.

Sestavljeno v Chambéryju dne 20. decembra 1994 v slovenskem, francoskem, italijanskem in nemškem jeziku, pri čemer so vsa štiri besedila enako obvezujoča, v enem samem originalu, ki je deponiran v arhivu Republike Avstrije. Depozitar posreduje vsaki podpisnici overjeno kopijo.

Priloga

Prednostne raziskovalne in izobraževalne teme v skladu s 17. in 18. členom

Raziskave:

Določitev in razvrstitev hribovitih območij glede na višinsko lego ter krajevne podnebne, geomorfološke, infrastrukturne in gospodarske razmere.

Preverjanje učinkovitosti ukrepov za hribovsko kmetijstvo, sprejetih na različnih političnih ravneh in ravneh odločanja (skupna kmetijska politika EU, države, regije, teritorialne skupnosti), in njegove ekološke funkcije (družbena in okoljska sprejemljivost).

Presoja gospodarske in ekološke, družbene in kulturne vloge kmetijstva in gozdarstva ter njunih razvojnih možnosti ob upoštevanju posebnih krajevnih razmer različnih hribovitih območij. Načini proizvodnje in predelave, merila izboljšav in kakovosti kmetijskih proizvodov na hribovitih območjih.

Genetske raziskave in strokovna pomoč za diferencirano ohranjanje raznolikosti pasem živine in kulturnih rastlin, primerno kraju in sprejemljivo za okolje.

Izobraževanje:

Znanstveno-tehnična in socioekonomska pomoč in izobraževanje za kmetije in tudi za podjetja, ki predelujejo njihove proizvode.

Tehnično in ekonomsko upravljanje podjetij, namenjeno zlasti popostritvi ponudbe in različnim alternativnim oblikam proizvodnje in dohodka v kmetijstvu in zunaj njega.

Finančni in tehnični pogoji in učinki uporabe sonaravnih načinov pridelovanja in proizvodnje, sprejemljivih za okolje.

Občila, sporočanje ali razširjanje informacij za usmerjanje javnega mnenja, politike in gospodarstva v alpskem prostoru in zunaj njega.

DEKLARACIJA O HRIBOVSKEM KMETIJSTVU²

Pogodbenice Alpske konvencije,

v skladu s Konvencijo o varstvu Alp (Alpska konvencija) z dne 7. novembra 1991 in izvajanjem Protokola o hribovskem kmetijstvu, da bi zagotovile celovito politiko varstva in trajnostnega (ekonomskega, ekološkega in socialnega) razvoja alpskega prostora,

zavedajoč se, da morajo v splošnem interesu in glede na težje gospodarske razmere ohraniti tradicionalno kulturno krajino in spodbujati kmetijstvo, ki je primerno kraju in sprejemljivo za okolje,

ob spoznanju, da bo alpski prostor s svojim bogastvom naravnih virov in vode, s svojimi možnostmi za kmetovanje, z zgodovinskim in kulturnim pomenom, z vrednotami, ki jih predstavlja kot evropski življenjski, gospodarski in rekreacijski prostor, ter s prometnimi smermi čez ta prostor tudi v prihodnosti življenjskega pomena zlasti za tamkajšnje prebivalstvo, pa tudi za prebivalstvo z drugih območij,

prepričane, da mora imeti tamkajšnje prebivalstvo možnost opredeliti svoje lastne zamisli o družbenem, kulturnem in gospodarskem razvoju ter sodelovati pri njihovem uresničevanju v okviru veljavne nacionalne ureditve,

prepričane, da morajo biti interesi gospodarstva usklajeni z ekološkimi zahtevami, pri čemer je treba upoštevati posebnosti posameznih regij in osrednjo vlogo kmetijstva,

zaradi pomena, ki ga je kmetijstvo od nekdaj imelo v alpskem prostoru in ga bo ta gospodarska panoga zlasti na hribovskih območjih nujno imela tudi v prihodnje kot temelj za ohranjanje primerne gostote poseljenosti, preskrbo prebivalstva s hrano, proizvodnjo značilnih kakovostnih izdelkov, ohranjanje in vzdrževanje kulturne krajine, med drugim tudi zaradi njene turistične rabe ter tudi zaradi varstva tal pred erozijo, plazovi in poplavami,

ob spoznanju, da način in intenzivnost kmetovanja odločilno vplivata na naravo in krajino ter da trajnostno obdelana kulturna krajina izpolnjuje bistveno funkcijo kot življenjski prostor za alpski rastlinski in živalski svet,

zavedajoč se, da so kmetje zaradi topografskih in podnebnih značilnosti na hribovitih območjih soočeni z najtežjimi življenjskimi in proizvodnimi razmerami,

prepričane, da se določeni problemi lahko razrešijo le čezmejno in s skupnim ukrepanjem alpskih držav ter da je treba sprejeti tako na nacionalni kot na evropski ravni zlasti gospodarske in socialne ukrepe prilagajanja in spremljanja, tako da prihodnost kmetov in njihovih kmetij na hribovitih območjih ne bo odvisna samo od tržnih meril,

zavedajoč se, da se zaradi sprememb okvirnih pogojev kmetijske politike, ki jih povečujejo globalizacija, podnebne spremembe in demografski razvoj, alpsko hribovsko kmetijstvo sooča z velikimi ekonomskimi, ekološkimi in socialnimi izzivi, in da mora za njihovo obvladovanje pomembno prispevati prihodnja reforma skupne kmetijske politike (SKP),

- si prizadevajo za raznovrstnost ukrepov kmetijske politike na vseh ravneh glede na različne krajevne razmere in za pospeševanje hribovskega kmetijstva z upoštevanjem težjih naravnih razmer. Zlasti je treba podpirati kmetije, ki zagotavljajo minimalno trajnostno kmetijsko dejavnost v ekstremnih legah,
- prepoznavajo evropsko razsežnost gorskih območij kot življenjskega, gospodarskega in sprostivnega prostora ter prostora biotske raznovrstnosti, podpirajo močan drugi steber SKP z ustreznimi ukrepi spodbujanja, da bi tako podprli trajnostno gospodarjenje gorskih kmetov, in pozdravljajo možnost oblikovanja podprogama za gorska območja v okviru drugega stebra SKP,

² Deklaracija o hribovskem kmetijstvu, kot jo je pripravila Platforma in sprejel Stalni odbor na svoji 47. seji, ki je potekala 11. oktobra 2011 v Lucernu, Švica. Deklaracija je bila 18. oktobra 2011 posredovana pristojnim organom EU v luči bodočih usmeritev Skupne kmetijske politike po letu 2013.

- se zavzemajo, da bi se cilji in ukrepi, določeni v okviru SKP, dosledno uresničevali z zadostno fleksibilnostjo na nacionalni in regionalni ravni in da bi se zelene socialne storitve zagotavljale na način, ki preprečuje neskladja pri doseganju ciljev,
- se strinjajo, da je za prispevek hribovskega kmetijstva pri ohranjanju in urejanju naravne in kulturne krajine ter alpske biotske raznovrstnosti kot tudi pri varstvu pred naravnimi nesrečami, kar je v splošnem interesu in presega splošne okvire obveznosti, potrebno ustrezno nadomestilo na podlagi sporazumov o konkretnih projektih in storitvah,
- se zavezujejo, da bodo sprejele vse potrebne ukrepe, da bi tako olajšale uporabo in širjenje sonaravnih in kraju primernih metod gospodarjenja na hribovitih območjih, še posebej pri gorskih pašnikih, in da bodo varovale kmetijske proizvode, ki se odlikujejo po edinstvenem in okolju prijaznem načinu proizvodnje, značilnem za posamezno regijo, ter taki proizvodnji dvigale vrednost,
- se strinjajo, da je kraju primerna živinoreja na razpoložljivih površinah bistveni sestavni del hribovskega kmetijstva kot vir dohodka in zaslužka, pa tudi kot element krajinske in kulturne identitete,
- si prizadevajo doseči ugodne razmere za trženje proizvodov hribovskega kmetijstva, pospeševati proizvodnjo novih inovativnih proizvodov hribovskega kmetijstva in se zavzemajo za varstvo označevanja proizvodov hribovskega kmetijstva na ravni EU ter pri tem poudarjajo pravico ljudi, da si oblikujejo lastne prehranske in kmetijske sisteme,
- priznavajo tradicionalni pomen družinskih kmetij v hribovskem kmetijstvu in se z namenom, da bi jim pomagali in jih ohranili kot nosilce glavne ali dopolnilne gospodarske dejavnosti, zavzemajo za ustvarjanje in razvoj dodatnih virov dohodka in zaslužka na hribovitih območjih, posebno na področjih, povezanih s kmetijstvom, kot so gozdarstvo in trajnostno upravljanje divjadi, turizem, hotelirstvo in gostinstvo, rokodelstvo in obrt, v skladu z varovanjem naravne in kulturne krajine,
- pozivajo regionalne, nacionalne in evropske institucije, ki se ukvarjajo s preoblikovanjem skupne kmetijske politike na različnih ravneh odločanja, da v zadostni meri in ustrezno upoštevajo zahteve alpskega kmetijstva, ki jih določa Protokol o hribovskem kmetijstvu in so poleg tega veljavno evropsko pravo, da spodbujajo zlasti virom prijazne in za območje značilne metode gospodarjenja in pri tem glede na pomen ukrepov ohranjanja alpske biotske raznovrstnosti in krajine celostno upoštevajo tudi zahteve drugih protokolov Alpske konvencije.

REZULTATI POSVETOVANJA PLATFORME ZA „HRIBOVSKO KMETIJSTVO“ K TEMATSKEMU SKLOPU TRŽENJE/KAKOVOST/OZNAČEVANJE³

Izhodišče

11. člen Protokola o hribovskem kmetijstvu (velja od 18. decembra 2002) se glasi:

1. „Pogodbenice si prizadevajo ustvariti ugodne razmere za trženje proizvodov hribovskega kmetijstva, tako da se poveča njihova prodaja na kraju samem in okrepi njihova konkurenčnost na domačih in mednarodnih trgih.
2. Spodbujanje med drugim vključuje blagovne znamke s kontroliranim poreklom in z jamstvom kakovosti, ki enako ščitijo proizvajalce in potrošnike.“

Deklaracija o hribovskem kmetijstvu (glej prejšnje poglavje) k temu dodaja:

„... bodo varovale kmetijske proizvode, ki se odlikujejo po edinstvenem in okolju prijaznem načinu proizvodnje, značilnem za posamezno regijo, ter taki proizvodnji dvigale vrednost;

si prizadevajo doseči ugodne razmere za trženje proizvodov hribovskega kmetijstva, pospeševati proizvodnjo novih inovativnih proizvodov hribovskega kmetijstva in se zavzemajo za varstvo označevanja proizvodov hribovskega kmetijstva na ravni EU ter pri tem poudarjajo pravico ljudi, da si oblikujejo lastne prehranske in kmetijske sisteme; ...“

Države, delno na nacionalni ravni, urejajo uporabo izraza „hribovski“. Taka ureditev pa velja samo za proizvode, narejene v posamezni državi, dokler na tem področju ni mednarodno priznane ureditve ali mednarodne pogodbe. Zaradi učinkovitejšega varstva proizvodov hribovskega kmetijstva je velikega pomena ureditev okviru Alpske konvencije, pri čemer bo tu potrebna uskladitev z dejavnostmi na evropski ravni.

Uvod

Proizvodi iz hribovskega/gorskega območja predstavljajo specifične pogoje za proizvodnjo in kulturno krajino na hribovskem/gorskem območju ter imajo velik identifikacijski potencial.

Ugotavljamo, da se za razmejitev upošteva obstoječe območje v soglasju s trenutnimi aktivnostmi na ravni EU.

³ Rezultati posvetovanja Platforme „Hribovsko kmetijstvo“ k tematskemu sklopu trženje/kakovost/označevanje, vključno s pogoji za uporabo oznake „hribovsko“, ki ga je pripravila Platforma na svoji 4. seji, 25.-26. junija 2012, za XIII. ministrsko konferenco v Torinu, Italija.

Proizvodi hribovskega kmetijstva

Oznaki „hribovski“ in izpeljanke tega izraza, vključno z njegovim tolmačenjem, se smeta uporabljati za označevanje proizvodov hribovskega kmetijstva, v poslovni korespondenci in za oglaševanje, če:

- so proizvodi proizvedeni na hribovskem območju⁴;
- predelava poteka na hribovskem območju ali na območjih⁵, ki nanj neposredno mejijo;
- surovine, ki so uporabljene in označujejo proizvod, izvirajo iz hribovskega območja;
- uporabljene surovine, če so na voljo, izvirajo iz hribovskega območja;
- so prežvekovalci pretežno krmljeni z osnovno krmo, ki, če je na voljo, izvira iz hribovskega območja;
- so proizvodi proizvedeni v okviru okolju in virom prijaznih ter živalim primernih postopkov in
- je klavna živina za pridelavo in pripravo mesa najmanj dve tretjini svojega življenja preživela na hribovskem območju.

Certificiranje in nadzor

Izpolnjevanje zahtev je treba v vseh fazah proizvodnje, predelave in trženja zagotoviti z obstoječimi nacionalnimi instrumenti skladno z veljavno zakonodajo.

Prehodna določba

Doslej uporabljene oznake „hribovski“ in izpeljanke teh izrazov, vključno z njihovim tolmačenjem za označevanje proizvodov hribovskega kmetijstva se smejo uporabljati v okviru ustreznega časovnega obdobja.

Po tem datumu morajo izpolnjevati zahteve, opredeljene za proizvode hribovskega kmetijstva.

Obeti za prihodnost

Predložena priporočila Platforme „Hribovsko kmetijstvo“ so podlaga za varstvo in učinkovitejše trženje proizvodov hribovskega kmetijstva na celotnem alpskem območju.

Zaščita proizvodov hribovskega kmetijstva dopolnjuje ustrezni instrumentarij za biološke proizvode ter proizvode z zaščiteno označbo porekla in zaščiteno geografsko označbo, ki so za hribovsko kmetijstvo prav tako izrednega pomena.

Oblikovanje vsealpske blagovne znamke s kontroliranim poreklom

in z jamstvom kakovosti bi lahko bil naslednji posledični korak, da bi se proizvodi hribovskega kmetijstva nedvoumno razlikovali tudi od proizvodov z drugih območij. Pri tem bi bilo treba poudariti zlasti kakovost proizvodov hribovskega kmetijstva, vanjo pa ciljno usmeriti strategijo trženja.

Zaradi velikega pomena ekološke pridelave je treba sprejeti vse ustrezne ukrepe, da bi se delež ekološkega načina pridelave v hribovskem kmetijstvu še povečal.

⁴ Območje Alpske konvencije je bilo razmejeno na podlagi različnih administrativnih enot in vsebuje določene nejasnosti.

⁵ Pogodbenice same določijo ustrezne administrativne enote.

TRAJNOSTNO HRIBOVSKO KMETIJSTVO, POGOJ ZA ŽIV ŽIVLJENJSKI PROSTOR⁶

Izhodišče

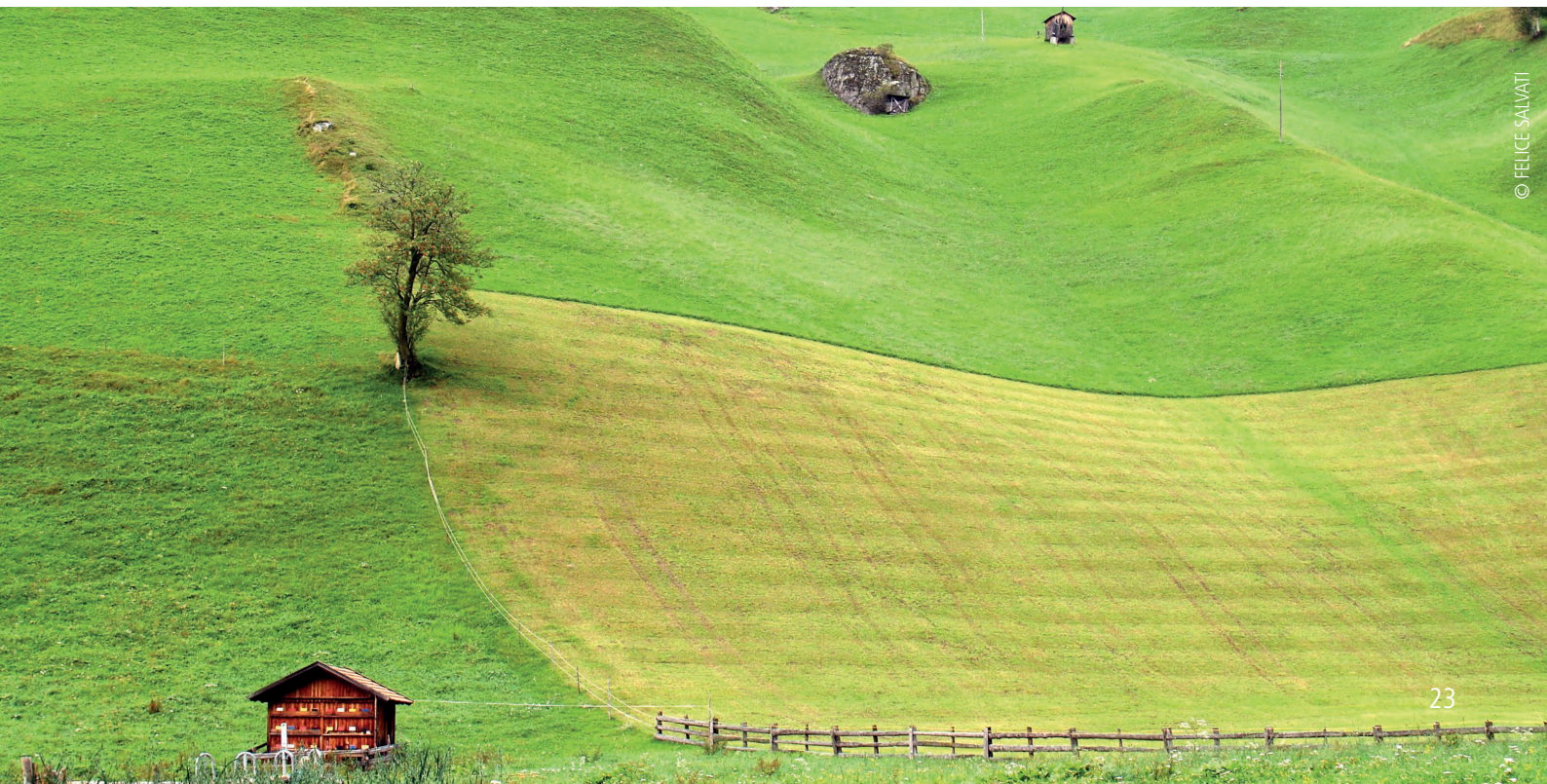
Povsem nedvomno je, kako pomemben je prispevek večfunkcionalnega hribovskega kmetijstva k ohranjanju alpskih regij. Proizvodnja visoko kakovostnih surovin in hrane, varovanje pred naravnimi nesrečami, ohranjanje in nadaljnji razvoj kulturnih krajin, tipičnih za konkretno lokacijo in varovanje biotske raznovrstnosti bistveno vplivajo na lokalno družbo in kulturo ter na strukturo gospodarstva v alpskem prostoru. Da bi lahko hribovskemu kmetijstvu zagotovili prihodnost in njegovo ekonomsko sposobnost, je poleg njegove izrazite podjetniške samoiniciativnosti in strategije potreben ciljno usmerjen program za razvoj podeželja in diferenciran sistem subvencioniranja. Ob tem je treba vedno upoštevati posebne izzive, spremembe in prednosti hribovskih območij.

Finančna pomoč ostaja primarno v pristojnosti posameznih držav članic in regij. Poleg tega se je potrebno dodatno zavzemati za dolgoročne inovativne in po potrebi močnejše tržno usmerjene proizvode in storitve, da bi tako delovali proti trendu opuščanja kmetij in odseljevanju prebivalstva z alpskih območij. Hribovskega kmetijstva pa ne smemo razumeti izolirano, temveč je treba v večji meri upoštevati njegovo sodelovanje z drugimi panogami, kot so varstvo narave, turizem, gozdarstvo in energija. V tej zvezi so zlasti

pomembne inovacije. S tem ne mislimo le na tehnične izboljšave, temveč posebej na izbor ustreznih organizacijskih, marketinških in komunikacijskih oblik. Poleg proizvodnje prehrane je danes vedno večjega pomena ohranjanje privlačnega življenjskega prostora.

V tem smislu so spodaj navedeni elementi zgolj začasni rezultat razprave Platforme „Hribovsko kmetijstvo“ ob upoštevanju obstoječih virov, kot denimo Protokola o hribovskem kmetijstvu Alpske konvencije, Deklaracije o hribovskem kmetijstvu, Izjave iz Oberammergau z dne 11. aprila 2011, zahteve Zveze za kmetijstvo in varstvo narave v Alpah iz aprila 2012 ali ustreznih dokumentov v zvezi z oblikovanjem SKP.

⁶ Trajnostno hribovsko kmetijstvo, pogoj za živ življenjski prostor, perspektivni dokument s pristopi za vizije in smernice za delujoče in trajnostno upravljanje: pripravila in potrdila Platforma na svoji 7. seji, 3.-4. julija 2014, za XIII. ministrsko konferenco v Torinu, Italija.

Ohranjanje in krepitev gospodarskega, socialnega in kulturnega življenja na gorskih območjih

Ekologija

1. Zagotavljanje ekosistemskih storitev na gorskih območjih, zlasti oskrbe z vodnimi viri, varstva pred naravnimi nesrečami, zagotavljanje rodovitnosti tal, ohranjanja in vzdrževanja pestre, regionalno značilne kulturne krajine in biotske raznovrstnosti.
2. Ohranjanje funkcionalne strukture kmetijskih gospodarstev z upoštevanjem hribovskega kmetijstva, ki varuje vire in je prilagojeno na podnebne spremembe.

Ekonomija

1. Ohranjanje proizvodnega potenciala, potrebnega za oskrbo prebivalstva.

2. Priznavanje in zagotavljanje njegovega nepogrešljivega prispevka k okolju in živalim prijazni proizvodnji varne in pestre hrane.
3. Zagotavljanje ponudbe gorsko tipičnih storitev.
4. Razvoj novih proizvodov in storitev z vidika diverzifikacije za doseganje višje dodane vrednosti in zaposlovanja.

Socialna dimenzija

1. Prispevek k ohranjanju decentraliziranih struktur za podeželski prostor, ki bo vitalen in perspektiven za lokalno prebivalstvo, z namenom preprečevanja odseljevanja.
2. Krepitev ozaveščenosti in razumevanja za vlogo hribovskega kmetijstva v smislu pristnega učnega prostora za družbo.

Uveljavitev gorskega območja kot vzorčne regije trajnostnega razvoja, vključno s prenosom tehnologije in znanja, ki sta za to potrebna

Ekologija

1. Ohranjanje kulturne krajine in biotske raznovrstnosti s trajnostno in učinkovito rabo virov kot proizvodne osnove hribovskega kmetijstva, kot življenjskega prostora za prebivalstvo in kot osnove za sonaravni turizem na gorskih območjih.
2. Povečanje prispevka hribovskega kmetijstva h gospodarjenju, ki varuje vire in je primerno kraju.
3. Spodbujanje trajnostnega gospodarjenja, ki znižuje učinke toplogrednih plinov in istočasno prispeva k prilagoditvi na podnebne spremembe.

Ekonomija

1. Širitev proizvodnje in trženja visoko kakovostnih in ustrezno označenih proizvodov regionalnega izvora po pravičnih cenah proizvajalcev.
2. Krepitev vloge hribovskega kmetijstva kot nepogrešljivega kooperacijskega partnerja, denimo za obrt, trgovino in občine, ob upoštevanju posebnih struktur in njihovega povezovanja.
3. Razvoj in uveljavljanje vsealpske blagovne znamke s kontroliranim poreklom in z jamstvom kakovosti, da bi se proizvodi hribovskega kmetijstva nedvoumno razlikovali od proizvodov drugih območij in bi dosegli večjo dodano vrednost.

Socialna dimenzija

1. Priznavanje pravice do prehranske suverenosti in trajnostnega lastnega razvoja alpskega prostora.
2. Prispevek k blažitvi vplivov demografskih sprememb oz. odselejanja na gorskem območju.
3. Osveščanje kmetov glede njihovega aktivnega prispevka k trajnostnemu razvoju in njihovih možnosti za dobavo družbenih storitev.

Ohranitev kmetijskih gospodarstev z ustvarjanjem pogojev, ki so ugodni za njihovo funkcionalnost in gospodarnost

Ekologija

1. Vzpostavitev in ohranjanje ciljno usmerjenih sistemov za spodbujanje izvajanja trajnostne proizvodnje ob upoštevanju podnebnih sprememb.
2. Krepitev sodelovanja in intenziviranje partnerstev z drugimi panogami, kot so varstvo narave, okoljsko in vodno gospodarstvo, turizem, gastronomija, obrtno podjetniško področje in obrt.
3. Zagotavljanje neprisotnosti GSO na gorskem območju, vključno z odpovedjo biopatentov in kloniranju živali.

Ekonomija

1. Upoštevanje posebnosti gospodarskega sistema „hribovsko kmetijstvo“, denimo s koncepti blagovnih znamk, ki bi spodbudili prodajo in promet proizvodov hribovskega kmetijstva ali glede strokovnih standardov in obveznosti obveščanja.
2. Strukturiranje in krepitev vloge hribovskega kmetijstva v regionalnih verigah ustvarjanja dodane vrednosti.

Socialna dimenzija

1. Krepitev sprejemljivosti ukrepov in programov s posredovanjem družbenih storitev hribovskega kmetijstva.
2. Vključevanje in zagotavljanje širšega sodelovanja v procesih udeležbe in odločanja.
3. Krepitev izobraževanja in usposabljanja, svetovanja, raziskovanja in razvoja, prilagojenih tehnologij, vključno s potrebnim prenosom znanja v prakso, zlasti v okviru regionalnih in čezmejnih projektov in mrež.
4. Omogočanje, zagotavljanje in nadaljnji razvoj primernih infrastruktur in osnovnih storitev, denimo na področju šolstva, v javnem prometu in na področju sodobnih informacijskih tehnologij.
5. Omogočanje raznolikega izobraževanja mladih.
6. Zagotavljanje prevzema kmetij, vključno s posebno podporo za ustanovitev podjetja.

Součinkovanje s kmetijsko politiko

V okviru kmetijske politike in spričo težjih naravnih razmer ohranitev gospodarjenja na gorskih območjih pod trenutnimi okvirnimi pogoji brez posebnih subvencij ni mogoča.

Zato je treba izkoristiti možnosti in manevrski prostor kmetijske politike za krepitev hribovskega kmetijstva, kot denimo:

- z oblikovanjem neposrednih plačil, ki bodo upoštevala potrebe hribovskega kmetijstva;
- s posebnimi plačili za območja s težjimi naravnimi razmerami;

- z močnejšo proračunsko prerazporeditvijo plačil hribovskega kmetijstva za razvoj podeželja in okolje, skupaj s koncentracijo sredstev;
- s spodbudami za male in mlade kmete.

Zaključki

Hribovsko kmetijstvo je v veliki meri vključeno v regionalne strukture in tesno povezano z drugimi gospodarskimi področji. Ohranitev gospodarjenja v alpskih gorskih območjih je pomemben družbeni cilj. S tem se kroji tudi kakovost življenja prebivalcev, ki niso kmetje, ter privlačnost teh območij za turiste. Kot kažejo tudi aktivnosti za Makroregionalno strategijo EU za Alpe (EUSALP), ima gorsko območje s svojim hribovskim kmetijstvom evropsko dimenzijo in je zato kot življenjski in gospodarski prostor, kot prostor za preživljanje prostega časa, kulturni prostor in prostor biotske raznovrstnosti v interesu celotne Evrope.

Da bo lahko hribovsko kmetijstvo v prihodnje izpolnilo svoje raznovrstne funkcije in se bo uresničila tudi načrtana vizija, so potrebni naštetni okvirni pogoji in ustrezni ukrepi kmetijskih politik EU (SKP) in alpskih držav. Podlaga za to je redno ocenjevanje izvajanje kmetijskih politik alpskih držav. Prihodnost hribovskega kmetijstva je v veliki meri odvisna od sodelovanja vseh družbenih sil, ki se zavzemajo za trajnostni razvoj gorskega območja. Posebno vlogo pri tem igrajo deležniki sami, torej hribovski kmeti v alpskem prostoru.

DOPRINOS HRIBOVSKEGA KMETIJSTVA K PREHRANSKI VARNOSTI NA OBMOČJU ALPSKE KONVENCIJE

STALIŠČE PLATFORME „HRIBOVSKO KMETIJSTVO“⁷

Uvod

Povsod v svetu se kmetijstvo, proizvodnja živil, oskrba z živili in zagotavljanje prehrane soočajo z velikimi izzivi. Razlog za to se skriva v rasti števila prebivalstva, spremembi prehranskih navad, kot sta denimo vedno večja potrošnja mesa v azijskih državah in povpraševanje po regionalnih, ekološko pridelanih in visoko kakovostnih živilih v Evropi. Dodatno situacijo še zaostrejujejo vplivi podnebnih sprememb in konkurenca za tla med proizvodnjo živil in proizvodnjo pridelovalnih surovin (npr. kmetijska pogonska goriva), pa tudi vedno večje potrebe po površini za gradnjo infrastrukture, industrijskih con in naselij.

Pojma prehranska varnost in prehranska suverenost sta za hribovsko kmetijstvo zelo pomembna in gresta z njim z roko v roki. Na eni strani gre za prispevek kmetijstva v Alpah k prehranski varnosti in prehranski suverenosti v smislu proizvodnje trajnostnih in regionalnih živil za skoraj 14 milijonov prebivalcev na območju Alpske konvencije (AK) in preko njegovih meja na vsakokratnem nacionalnem območju vsake države. Na drugi strani pa gre ne nazadnje tudi za ohranitev obstoja kmetijstva v teh regijah, ki ima več kot zgolj pomembno funkcijo pri proizvodnji hrane, kot denimo za ohranitev kulturne krajine in genetsko pestrost rastlin in živali.

Predloženi dokument podaja vpogled v prispevek hribovskega kmetijstva k prehranski varnosti v pogodbenicah Alpske konvencije. Ustrezno so prikazane tudi proizvodne količine izbranih živil, proizvedenih na gorskem območju. Poleg tega opozarjamo tudi na splošen pomen kmetijske proizvodnje živil v alpskem prostoru.

V tej povezavi je treba upoštevati prispevek hribovskega kmetijstva k prehranski varnosti v okviru Alpske konvencije in primerljivo težje pridelovalne pogoje zaradi naravnih danosti. Ekološka in lokaciji prilagojena proizvodnja visoko kakovostnih živil mora zato prevladati nad primarno količinsko usmerjenim načinom proizvodnje. To se nanaša zlasti na prevladujočo proizvodnjo mleka, ki jo marsikje podpira še zadružništvo, ne nazadnje spričo aktualne problematike zaradi odprave mlečnih kvot. S tem bi lahko v Alpah s pomočjo hribovskega kmetijstva zaščitili relevantne ekosistemske storitve in biotsko raznovrstnost v okviru trajnostne prehranske varnosti. Pri tem bo imelo pomembno vlogo intenzivnejše izvajanje tako imenovanega „*climate smart agriculture*“ kmetijstva, ki se na eni strani prilagaja podnebnim spremembam in na drugi strani z inovativnimi metodami zmanjšuje podnebno relevantne posledice.

⁷ Doprinos hribovskega kmetijstva k prehranski varnosti na območju Alpske konvencije, v obliki stališča Platforme „Hribovsko kmetijstvo“, ki ga je pripravila Platforma na svoji 10. seji, 12.-13. julija 2016, za XIV. ministrsko konferenco v Grassau, Nemčija.

Opredelitev pojmov

V povezavi s proizvodnjo živil sta pomembna naslednja dva pojma:

Prehranska varnost

Klasičen pojem „prehranska varnost“ (*food security*) se nanaša na količino hrane, ki jo imajo prebivalci določene države ali regije na voljo.

Opredelitev prehranske varnosti, kot je bila oblikovana na svetovnem vrhu o prehrani Organizacije OZN za prehrano (FAO) leta 1996, pravi, da morajo imeti ljudje po vsem svetu vsak trenutek dostop do zadostne, varne in zdrave prehrane, da bi lahko imeli aktivno zdravo življenje. Iz slednjega je mogoče izpeljati naslednje štiri določujoče dejavnike prehranske varnosti (glej tudi FAO 2006):

- razpoložljivost se nanaša na ponudbo in zajema področja trajnostne proizvodnje, predelave in trgovine z živili;
- dostop se nanaša na povpraševanje in na vidik, ali lahko posamezni potrošniki pridejo do oz. plačajo živila, in zajema tako zakonit, fizičen, socialni in ekonomski dostop do živil;
- oskrba zajema vidike, kot sta prehranska varnost ali prehransko fiziološka sestava hrane;
- stabilnost se nanaša na časovno dimenzijo.

Prehranska suverenost

Samostojno prehranjevanje, ki ga označujemo tudi kot „prehranska suverenost“ (*food sovereignty*), opredeljujemo kot pravico narodov in suverenih držav, da demokratično odločajo o svoji lastni kmetijski in prehranski politiki, oz. pravico in sposobnost vsake države, da proizvaja svoja živila ter tudi odloča o tem, kako jih bo proizvajala in razdelila (IAASTD 2009). Pri tem ne gre zgolj za pravico do prehrane, temveč tudi za to, da lahko imajo proizvajalci aktivno vlogo pri oblikovanju prehranske politike, gre pa tudi za spodbujanje lokalnih in regionalnih trgov ter krepitev trajnostnega kmetijstva.

V dokumentu prihodnosti „Trajnostno hribovsko kmetijstvo“ Platforme „Hribovsko kmetijstvo“ se opozarja na velik pomen obeh pojmov za Alpski prostor. Dokument izraža zahtevo po ohranitvi proizvodnega potenciala, ki je potreben za oskrbo prebivalstva, kakor tudi zahtevo po priznanju in zagotovitvi okolju in živalim prijazne proizvodnje varnih in pestrih živil. Poleg tega je kot pomembna vizija hribovskega kmetijstva izraženo priznavanje pravice do prehranske suverenosti.

Cilj ohranjanja kmetijske proizvodnje na gorskem območju je oskrba prebivalstva z regionalnimi in sledljivimi proizvodi na območju Alpske konvencije, ki jih bo mogoče ustrezno ponuditi tudi v supermarketih in na regionalnih tržnicah. Proizvodnja nekaterih proizvodov, kot denimo mleka, pa s svojim pomenom presega območje Alpske konvencije.

Proizvodnja hrane na gorskem območju

Hribovsko kmetijstvo prispeva s proizvodnjo visoko kakovostnih surovin in hrane k prehranski varnosti, pa tudi k ohranjanju, odpornosti in razvoju alpskih območij.

Kako visok je delež proizvodnje hrane na gorskih območjih v posameznih državah Alpske konvencije, je v največji meri odvisno od velikosti gorskega območja v vsaki državi, od obdelovalne površine, pa tudi od konkretnega proizvoda, saj se nekateri proizvodi pojavljajo na gorskih območjih pogosteje. Alpsko gorsko območje v Liechtensteinu znaša 100 %, v Avstriji in Švici več kot 60 % in v Sloveniji več kot 30 % (glej Preglednico 1).

Preglednica 1: Delež površine območja Alpske konvencije glede na celotno nacionalno območje ter delež prebivalstva na območju Alpske konvencije glede na celotno št. prebivalstva (EURAC, 2014): Te podatke - za leto 2010 - so zbrali nacionalni statistični uradi v okviru priprave kmetijske baze podatkov za območje Alp.

Država	Delež površine območja Alpske konvencije glede na celotno nacionalno območje (1)	Delež prebivalstva na območju Alpske konvencije glede na celotno nacionalno območje (2)
Avstrija	65,1 %	39,6 %
Francija	7,5 %	4,1 %
Italija	17,1 %	7,4 %
Liechtenstein	100,0 %	100,0 %
Nemčija	3,1 %	1,8 %
Slovenija	33,8 %	31,3 %
Švica	60,4 %	23,6 %

(1) EUROSTAT 2015 - Land cover overview

(2) EUROSTAT 2014 - Population change - Demographic balance and crude rates at national level

V Avstriji živi na območju Alpske konvencije skoraj 40 % vseh prebivalcev (to je 23 % vseh prebivalcev v Alpah), v Sloveniji skoraj tretjina in v Švici četrtnina celotnega prebivalstva (pribl. 13 % vseh prebivalcev v Alpah). Nasprotno živi le 7,4 % italijanskega prebivalstva na območju Alpske konvencije, kar pa predstavlja skoraj tretjino celotnega prebivalstva v Alpah. Delež površine na območju Alpske konvencije v Italiji znaša 17,1 %, v Nemčiji 3,1 % in v Franciji skoraj 8 % celotnega nacionalnega območja.

Analiza zadnjih zbranih podatkov glede celotne kmetijske strukture za leto 2010 za območje Alpske konvencije kaže, da se delež kmetijskih gospodarstev glede na vse gospodarske obrate močno razlikuje. V državah z višjim deležem površine glede na celotno nacionalno območje je tudi delež kmetijskih in gozdarskih gospodarstev na območju Alpske konvencije ustrezno visok (glej Slika 1 v prilogi).

Ker je v alpskih regijah kmetijska dejavnost pretežno usmerjena v travinje, so najvišje številke staleža živine uporabnikov surove krme. Ustrezno so na vseh območjih Alpske konvencije izredno pomembni živinoreja in proizvodnja mleka ter predelovalnih izdelkov. V Avstriji se več kot polovica goveda vzreja na območju Alpske konvencije, v Švici pribl. 40 % in v Sloveniji 34 %. Pri ovcah in kozah so deleži še višji. Podrobnosti glede ocene so na voljo na Sliki 1 in Sliki 2 v prilogi.

Rezultati vprašalnika

Kmetovalci se še naprej vidijo kot pridelovalce hrane oz. živil, s čimer prispevajo k prehranski varnosti države, vendar se povečuje tudi zavedanje pomena drugih funkcij, ki jih ima hribovsko kmetijstvo (Bryden et al. 2011; Dax et al. 2007; Ortner & Hovorka 2009).

Da bi lahko ocenili prispevek kmetijske pridelave hrane na območju Alpske konvencije k prehranski varnosti vsake države, je bil pogodbenicam razposlan vprašalnik. Poleg vprašanj glede izbrane hrane, ki se glede na količino prideluje v večjem obsegu prav v alpskem prostoru vsake države, so bila določena vprašanja posvečena tudi primerom regionalnih verig ustvarjanja dodane vrednosti in živilom z zaščiteno označbo porekla v alpskem prostoru. Nadaljnji vidik vprašalnika je bil namenjen pobudam, ki se zavzemajo za pridelavo kultur, ki so se nekoč pridelovale v alpskem prostoru.

Proizvedene količine hrane na območju Alpske konvencije

V odgovorih na zastavljeno vprašanje glede najpomembnejših živil po količini navajajo pogodbenice AK na prvem mestu (kravje) mleko in mlečne izdelke (iz kravjega mleka), ter meso prežvekovalcev (govedo, ovce, koze).

Kot kaže preglednica 2, je v Avstriji več kot polovica (56 %) pridelanega mleka iz alpskega prostora. V Švici predstavlja proizvodnja mleka iz gorskega območja eno tretjino celotne domače proizvodnje v državi, v Sloveniji pa 26 %. V Italiji prihaja 39 % kravjega mleka iz alpskega prostora. V Nemčiji in Franciji predstavljata 2 % mleka domače proizvodnje v državi mleko, ki prihaja iz gorskega območja (glej Preglednico 3 v prilogi).

Prav tako je v Avstriji več kot polovica (55 %) proizvodnje govejega mesa z območja Alpske konvencije. V Švici in Sloveniji je okoli tretjina govejega mesa pridelanega na območju Alpske konvencije. V Italiji je 11 % klavne količine govejega mesa z območja Alpske konvencije, v Nemčiji 6 % in v Franciji 1 %. Glede proizvodnje govejega in ovčjega mesa na območju AK iz vrnjenih vprašalnikov ni bilo mogoče zbrati enotnih podatkov, zato je ocena za pridelavo mesa podana na osnovi števil o staležu živine za govedo in ovce (podrobnejše podatke glede ocene klavne količine je mogoče razbrati iz Preglednice 4 v prilogi).

Preglednica 2: Delež proizvodnje mleka in govejega mesa na območju AK

Država	Delež proizvodnje mleka na območju AK v % glede na celotno proizvodnjo doma	Delež klavne količine govejega mesa z območja Alpske konvencije v % glede na celotno klavno količino govejega mesa
Avstrija	56 %	55 %
Francija	2 %	1 %
Italija	39 %	11 %
Liechtenstein	100 %	100 %
Nemčija	2 %	6 %
Slovenija	26 %	34 %
Švica	32 %	31 %

Pri vprašanju glede hrane, ki se v večjem obsegu pridelava na območju Alpske konvencije, zavzema Liechtenstein posebno mesto: Liechtenstein se s svojim celotnim ozemljem nahaja v alpskem prostoru in tako vse proizvode pridelava kmetijstvo Liechtensteina na območju Alpske konvencije.

Analiza vprašalnika je poleg tega pokazala, da je tudi v državah, kjer delež območja Alpske konvencije ni tako visok, pridelava hrane na gorskem območju – razen mleka in mesa – izredno pomembna. Južna Tirolska je denimo ena največjih pridelovalk jabolk v Evropi. Temu primerno je okoli 84 % celotne pridelave jabolk v Italiji iz območja Alpske konvencije. V Franciji se približno 48 % dišavnih in zdravilnih rastlin ter 41 % površin z orehi nahaja na gorskem območju.

V odgovorih so bili navedeni še številni primeri dobre prakse za kmetijsko pridelavo v alpskem prostoru, od katerih jih je nekaj navedenih v nadaljevanju.

Kazalniki kakovosti proizvodnje živil v alpskem prostoru

V nadaljevanju predstavljene značilnosti kakovosti hribovskega kmetijstva zajemajo znake kakovosti z dokazilom porekla, nekaj pomembne kulturne vrste in sorte ter pasme domačih živali, trajnostne sisteme kmetijskega obdelovanja, delež ekoloških kmetijskih gospodarstev in površin ter diverzifikacijo z namenom doseganja višje dodane vrednosti in zaposlovanja, pa tudi zavestno neuporabo kemičnih fitofarmaceutskih sredstev in jasno zavedanje, da se ne uporabljajo GSO.

Z lokalnimi blagovnimi znamkami in znaki kakovosti z dokazilom porekla – zlasti z zaščiteno označbo porekla (ZOP) ali z zaščiteno geografsko označbo (ZGO) - so opremljena kmetijska živila, katerih kakovost in lastnosti določa njihovo geografsko poreklo. Poleg tega je mogoče kot proizvode z gorskega območja opcijsko označiti tudi proizvode v skladu z Uredbo (EU) 1151/2012 in Izvedbeno uredbo (EU) 665/2014. Nekatere alpske države (Avstrija, Francija, Italija) so že začele izvajati prve korake za njuno implementacijo na nacionalni ravni⁸.

Poleg visoke kakovosti in regije porekla živil je pri teh proizvodih zelo pomembno tudi ohranjanje določenega tradicionalnega načina pridelave in s tem načinom pridelave oblikovana kulturna krajina. Območje in način pridelave se enakovredno tržita skupaj s pridelkom in tako omogočata regionalno tipično razmejitev glede na druge pridelke.

Regionalne tradicionalne posebnosti z zaščiteno označbo porekla so pogosto z gorskih območij. Santini et al. (2015) ugotavljajo, da je delež tradicionalnih posebnosti z zaščiteno označbo porekla z gorskih območij glede na površino bistveno višji, kot je povprečje EU.

Rezultati vprašalnika potrjujejo to izjavo. Tako je v Švici 70 % proizvodov z zaščiteno označbo porekla z območja Alpske konvencije, sem sodita tudi sir Ementalec in Gruyère, pa tudi posebno preka-jeno meso iz kantona Grison (Bündnerfleisch). V Avstriji je 8 do 14 proizvodov z zaščiteno označbo porekla z gorskega območja. Pri tem gre pretežno za sir in slanino. V Sloveniji je 6 proizvodov (sir, salame in žlikrofi) z zaščiteno označbo porekla iz alpskega prostora. Tudi v Nemčiji, Franciji, Italiji in Liechtensteinu je cela vrsta znanih regionalnih specialitet z zaščiteno označbo porekla, ki izvirajo z gorskega območja, kot denimo sir Allgäuer Bergkäse, jabolka Südtiroler Apfel, Montasio, pršut Prosciutto di San Daniele, sir Gorgonzola, sir Raclette, sir Liechtensteiner Sauerkäse, sir Beaufort, orehi Noix de Grenoble in jabolka Pommes des Alpes de Haute Durance.

Poleg tega obstajajo enotne pobude v državah AK, ki se zavzemajo za pridelavo kulturnih rastlin, ki so bile nekoč uveljavljene

v alpskem prostoru in rejo pasem koristnih domačih živali. Te so namreč dobro prilagojene grobim pogojem v Alpah (v alpskih dolinah) in omogočajo kmetovanje tudi na območjih slabše lege. Reja lokalnih, robustnih pasem goveda in ovac se spodbuja v Franciji in Avstriji (npr. Tarine, Abondance, Pinzgauer Rind, Mérimos d'Arles), Italija pa denimo navaja kot primer pobude za rejo in trženje pasme jezersko-solčavske ovce (v Italiji poimenovana Vil-Innösser Brillenschaf) kot najstarejše pasme ovac na Južnem Tirolskem. Spodbujanje tradicionalne pridelave žit v Alpah se podpira s projektom „Regiokorn“ na Južnem Tirolskem, v okviru katerega so v mrežo povezali kmetijska gospodarstva, mline in pekarnice. Pridelava redke jarine „Tiroler beggranter Binkel“ (tirolska resasta pšenica), prilagojene na alpske doline, se v Avstriji spodbuja v okviru programa za razvoj podeželja. V Švici spodbuja zadruga Gran Alpin ekološko hribovsko poljedelstvo s starimi sortami žit v gorskih dolinah kantona Graubünden/Grison, tako da zadruga poskrbi za odkup, nadaljnjo predelavo in trženje.

Prav tako so v alpskih regijah izredno pomembni trajnostni sistemi kmetijskega obdelovanja z bistveno bolj zaprtimi krogotoki surovin, kot denimo ekološko kmetovanje. Pokazatelji so med drugim (nižji) presežek dušika na območju AK (npr. za Avstrijo glej Statistik Austria 2010; BMLFUW 2013).

Ocena ekološkega kmetovanja na območju Alpske konvencije kaže, da je delež ekoloških kmetij na območju Alpske konvencije različno visok po pogodbenicah Alpske konvencije (glej Preglednico 5 v prilogi). V Avstriji in Švici se več kot polovica ekoloških kmetijskih gospodarstev nahaja na območju Alpske konvencije, slednji pa tudi obdelujejo več kot 50 oz. 60 % ekološko obdelanih površin obeh držav. V Sloveniji je 36 % ekoloških kmetij na območju AK, te kmetije obdelujejo 34 % vseh ekološko obdelanih površin. V Nemčiji je sicer 11 % vseh ekoloških kmetij na območju AK, vendar te kmetije obdelajo le 5 % vseh ekoloških površin, iz česar lahko sklepamo, da se na območju AK nahajajo bolj majhne ekološke kmetije kot zunaj tega območja. V Italiji je situacija podobna: 10 % ekoloških kmetij obdeluje 4 % ekoloških površin na območju AK.

⁸ Glej k temu poročilo EUROMONTANE: <http://www.euromontana.org/en/implementation-of-the-eu-optional-quality-term-mountain-product-where-do-we-stand-in-the-different-member-states/>

Regionalne verige ustvarjanja dodane vrednosti in kooperacije

Pomemben vidik za prihodnost hribovskega kmetijstva je ustvarjanje oz. ohranjanje regionalnih verig ustvarjanja dodane vrednosti za pridelavo hrane.

Cilj regionalnih verig ustvarjanja dodane vrednosti je, da se velik delež proizvodnih faz opravi v sami regiji in da s tem ostane pretežni del dodane vrednosti v tej regiji. Le tako lahko hribovsko kmetijstvo ustvari prihodek, ki je vedno bolj odvisen od javnih subvencij in dejavnosti zunaj kmetijstva (Groier 2013). Primer regionalnih verig ustvarjanja dodane vrednosti predstavlja povezovanje področij hribovskega kmetijstva in pridelave hrane (trženje in označevanje proizvodov hribovskega kmetijstva), hribovskega kmetijstva in turizma, ter hribovskega kmetijstva in drugih storitev (trgovina, prosti čas, izobraževalna ponudba, ..).

Iz odgovorov v vprašalniku izhaja cela vrsta primerov že obstoječih proizvodov, katerih verige ustvarjanja dodane vrednosti (kmetijska gospodarstva, predelava, trženje) se nahajajo na območju AK/gorskem območju, kot denimo:

- Francoske kakovostne vrste sira z zaščiteno označbo porekla

Vse kakovostne sorte sira z zaščiteno označbo porekla na francoskem gorskem območju (zlasti v departmajih Savoja in Visoka Savoja, pa tudi Isère) pridelujejo v okviru verig ustvarjanja dodane vrednosti ob vključevanju pridelovalcev (zadruga), lokalnih obratov, pa tudi industrijskih koncernov. To je dodana vrednost, ki v praksi pogosto pomeni višjo ceno mleka za pridelovalce.

- Trentinsko goveje meso

Teleta se vzrejajo na kmetijah članov vzrejnega združenja Federazione Provinciale Allevatori di Trento, kjer se izvede tudi zakol. Meso goveda, ki se skoti, zraste in zakolje v Trentinski pokrajini, se trži v prodajalnah združenja v Trientu in preko trentinske zbornice potrošnikov.

- Bavarske sadjarske pobude

Kot zanimivi primeri se navajajo različne sadjarske pobude (predelovalnica sadja v Rohrdorfu) in žganjarne na kmetijah ter sadjarska tržnica v Feilnbachu, regionalna tržnica v alpski regiji.

- Podpora za projekte, ki prispevajo k regionalnemu razvoju v Švici

Z delno revizijo švicarske uredbe o strukturnem izboljšanju je Zvezni svet omogočil „podporo projektom za regionalni razvoj in za spodbujanje domačih in regionalnih proizvodov s pretežno kmetijsko udeležbo“ (PRE) v skladu z zahtevami švicarskega zakona o kmetijstvu. Tako so denimo z namenom povečanja dodane vrednosti v kmetijstvu in v regiji v kantonu Graubünden/Grison mlečno predelovalni obrat s sirarno adaptirali oz. razširili v prodajni lokal, predelovalnico sadja pa z novogradnjo preuredili v žganjarno s prodajnimi in degustacijskimi prostori. Poleg tega so v sodelovanju s turističnimi organizacijami oblikovali kmetijsko turistično ponudbo, kot denimo z izgradnjo alpskega hleva (PRE Center Sursilvan d’Agricultura, Disentis).

- Vzpostavitev regionalnih blagovnih znamk v Avstriji

Pri blagovni znamki „Genuss Region Österreich/Regija užitka Avstrija“ je v središču informacija potrošnikom o specifični kulinarični ponudbi v posameznih regijah. Primera, ki prihajata z območja AK, sta blagovni znamki za govedino „Pinzgauer Rind“ in hribovski sir „Großwalsertaler Bergkäse“.

- Regionalna blagovna znamka „natürlich vo do/naravno do tu“ v Liechtensteinu

Blagovna znamka je bila oblikovana z namenom, da bi potrošnik prepoznal v Liechtensteinu pridelana živila in jih imel na voljo tudi v lokalnih specializiranih prodajalnah.

- Grape – regionalna veriga ustvarjanja dodane vrednosti na severnem Primorskem

Na slovenskem severnem Primorju so razvili krovno znamko Grape – dobro pridelano doma, ki trži proizvode iz kmetijske dejavnosti in obrti. Spodbujajo lokalne proizvode z gorskega območja te regije. Krovna blagovna znamka se predstavlja kot platforma za trženje več lokalnih proizvajalcev.

Iz analize vprašalnika poleg tega izhaja, da vse države AK prepoznajo nadaljnji potencial za krepitev regionalnih verig ustvarjanja dodane vrednosti. Izgradnja gospodarske organiziranosti in sodelovanje pridelovalcev pri ustvarjanju dodane vrednosti se zdi vsem vprašanim bistvena, da bi tako dosegli pozitivne učinke za celotno območje. Obstaja še cela vrsta primerov regionalnih tržnic in neposrednega trženja proizvodov, denimo na planinah, kar je pomembno tudi v povezavi s turizmom.

Takšne regionalne verige ustvarjanja dodane vrednosti se pogosto uresničujejo v okviru kooperacij oz. sodelovanj. V alpskem prostoru so zelo razširjene zadrug, ki so na mnogih območjih pomembni stebri regionalnega gospodarstva. Majhno strukturiranim kmetijskim gospodarstvom ponujajo svetovalne storitve, jih podpirajo logistično in zagotavljajo oz. izboljšujejo dostop do lokalnih in globalnih prodajnih trgov (FAO 2014a ; FAO 2014b).

S tem združenstvom prav na gorskih območjih prispeva k varnejšemu prihodku manjših kmetij in zmanjšuje njihovo finančno tveganje (Bardsley in Bardsley 2013; Streifeneder 2015). Zadrug tako bistveno prispevajo k preživetju hribovskega kmetijstva in proizvodnji živil.

Na ekonomske, socialne in ekološke prednosti lokalne proizvodnje živil opozarja tudi skupno stališče 6 evropskih omrežij. Pobuda, ki jo vodita regija Lombardije in Union Camere Lombardia, je bila predstavljena na EXPO 2015.

Končno velja opozoriti, da prispevajo poleg proizvodnje živil pomemben delež k regionalnim verigam ustvarjanja dodane vrednosti tudi druge surovine, kot denimo volna, les in izdelki iz lesa.

Zaključki in obeti

Hribovsko kmetijstvo deluje pod oteženimi naravnimi pogoji kot v primerljivih regijah brez oteževalnih pridelovalnih pogojev, zato so temu primerno nižji tudi donosi (razen na boljših legah v dolinah). Na mnogih gorskih območjih se zato močno zavzemajo za pridelavo tradicionalnih proizvodov kakovosti. S tem pridobijo na pomenu kot specialitete tudi živila iz gorskih območij.

Doprinos hribovskega kmetijstva k prehranski varnosti je pomemben

Sklepati je mogoče, da lahko hribovsko kmetijstvo v različnih proizvodnih segmentih bistveno prispeva k prehranski varnosti in prehranski suverenosti. V pogosto gosto poseljenih alpskih regijah je tako zdrava hrana po najkrajši možni poti na voljo lokalnemu prebivalstvu. Ta živila so v ponudbi na lokalnih tržnicah in v živilskih prodajalnah, s čimer se izpolnjuje eden od bistvenih vidikov uvodoma opredeljenih bistvenih dejavnikov razpoložljivosti.

Proizvodnja in predelava kmetijskih pridelkov v regiji prispeva tudi k krepitvi dodane vrednosti ter s tem k odpornosti in vitalnosti gorskih območij, kot to jasno ponazarja cela vrsta primerov. Tako se spodbuja medsektorsko sodelovanje med kmetijstvom in sektorji, ki so blizu kmetijstvu, ter regionalni proizvodni krogi. Poleg tega se lahko prav v manjše strukturiranem, alpskem gospodarskem prostoru kot pozitivni parametri dostopnosti izkažejo prav kratke poti med proizvodnjo, predelavo in trgovino, kar ponovno vpliva na ponudbo in povpraševanje, s tem pa tudi na ceno. Pri izgradnji regionalnih verig ustvarjanja dodane vrednosti pa gotovo še obstaja potencial za prihodnost.

Vidik, ki ga je treba v alpskem prostoru enakovredno upoštevati, je tudi tema odpadkov hrane in zavržene hrane. Do slednjih prihaja vzdolž celotne živilske verige in verige ustvarjanja dodane vrednosti, začeni pri kmetijski proizvodnji preko živilsko predelovalne industrije, trgovine, pa vse do gostinstva in zasebnih gospodinjstev. Zato je nujno, da se alpski prostor razvije kot vzorčna regija, da se bodo prebivalci zavedali tematike prehranskih odpadkov in jih bodo posledično začeli zmanjševati.

Kakovostni vidiki prehranske varnosti so del regionalne identitete

Hribovsko kmetijstvo zaradi oteženih pridelovalnih pogojev ne more uspeti na globalnem, nereguliranem kmetijskem trgu z anonimnimi množičnimi proizvodi. Na številnih gorskih območjih se medtem že vračajo k tradicionalnim, prvinskim pridelkom in regionalnim posebnostim. Veliko število tovrstnih posebnosti izvira z gorskih območij in s tem bogati kulturno pestrost vsake države.

Pri prehranski varnosti zato pogosto ne gre le za vprašanje količin hrane, temveč tudi za okus in vsakokratno kulturo. Alpsko kmetijstvo s tem ne prispeva le k prehranski varnosti, temveč tudi k prehranski pestrosti. Regionalne posebnosti z zaščiteno označbo porekla izvirajo pogosto z gorskih območij, kar je treba v prihodnje še dodatno vzpodbujati.

Kot podlago za prehransko varnost je treba ohraniti kulturno krajino in tla

Tla so osrednji neobnovljivi vir za kmetijsko proizvodnjo in osnova za zagotavljanje neprofitnih gospodarskih storitev.

Varstvu tal moramo pripisati najvišji pomen tako na kvantitativni ravni s trajnostnim prostorskim načrtovanjem kot na kvalitativni ravni s skrbno obdelavo tal in kulturne krajine.

Pestrost hribovskega kmetijstva prinaša sposobnost prilagajanja

Pestrost, naj si bo biološka, genetska ali kulturna, je temeljna značilnost alpskega prostora. Genetska pestrost v kmetijstvu je kot del tega pomembna podlaga za prehransko varnost (FAO 2009, 2012). Mnoge pobude v pogodbenicah Alpske konvencije se zavzemajo za pridelavo kultur, ki so se nekoč pridelovale v alpskem prostoru, in rejo robustnih pasem. Slednje je treba v prihodnje še intenzivneje podpirati.

Hribovsko kmetijstvo zahteva uporabo metod kmetovanja in tehnik dela, ki so prilagojene konkretnemu območju (npr. pridelava mesa na suhih območjih, pridelava mleka v visokogorju). Kot "strateški potencial" hribovskega kmetijstva v Alpah v prihodnje lahko razumemo ohranjanje regionalne pestrosti kulturnih sort, pasem in metod kmetovanja in njihovo sposobnost prilagajanje prihodnjim spremembam – kot so podnebne spremembe.

Večfunkcionalno hribovsko kmetijstvo je pomembno na nacionalni ravni

Povsem nedvomno je, kako pomemben je prispevek večfunkcionalnega hribovskega kmetijstva k ohranjanju alpskih regij. Virom prijazna proizvodnja visoko kakovostnih surovin in hrane, varovanje pred naravnimi nesrečami, ohranjanje in nadaljnji razvoj kulturnih krajin, tipičnih za konkretno lokacijo in varovanje biotske raznovrstnosti bistveno vplivajo na lokalno družbo in njeno kulturo ter na strukturo gospodarstva v alpskem prostoru (Holzner 2007, Ringler 2009). Poleg tega izpolnjuje hribovsko kmetijstvo v alpskem prostoru tudi naloge in funkcije za mnoge regije zunaj gorskih območij in je tudi zato celostnega nacionalnega pomena za alpske države. Poleg tega so v celotnem alpskem prostoru izrednega pomena specifični načini obdelova-

nja in proizvodnje ter prispevajo k temu, da bo lahko hribovsko kmetijstvo izpolnjevalo svoje pestre funkcije, prav v okviru prehranske varnosti, tudi v prihodnje.

Spodbujanje neprofitnih gospodarskih (ekosistemskih) storitev je nujno

Zagotavljanje ekosistemskih storitev na gorskih območjih, zlasti oskrba z vodnimi viri, varstvo pred naravnimi nesrečami, zagotavljanje rodovitnosti tal, ohranjanje in vzdrževanje pestre, regionalno značilne kulturne krajine in biotske raznovrstnosti predstavljajo osnovo za decentralno poselitev alpskega prostora in osnovo za prehransko varnost.

Spričo naravnih oteževalnih pogojev kmetovanja je nujno spodbujanje teh storitev (*public money for public goods*).

Literatura

Bardsley D. K. and Bardsley A. M. (2014): Organising for socio-ecological resilience: "The roles of the mountain farmer cooperative Genossenschaft Gran Alpin in Graubünden", Switzerland. *Ecological Economics* (98), str. 11-21.

BMLFUW - Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft (2013): Stickstoffbilanzen – Berechnung auf GWK-Ebene/Bilance dušika - Izračuni na ravni GWK. Dunaj. Glej <https://www.bmlfuw.gv.at/wasser/wasserqualitaet/grundwasser/Stickstoffbilanzen.html>.

Bryden, J. M., Efstratoglou, S., Ferenczi, T., Knickel, K., Johnson, T., Refsgaard, K. In Thomson, K., (ur.) (2011): *Towards Sustainable Rural Regions in Europe. Exploring Inter-Relationships between Rural Policies, Farming, Environment, Demographics, Regional Economies and Quality of Life Using System Dynamics*. New York. V: HOVORKA, G. (2011).

Dax, T., Hovorka, G., Machold, I., Oedl-Wieser, T. und Tamme, O. (2007): Country level reports on primary data collection. Case study Pinzgau-Pongau, Austria. Neobjavljen delovni dokument kot del projekta EU TOP MARD. Dunaj. V: HOVORKA, G. (2011).

EURAC (2014): MonAS Project (2014). Institute for Regional Development, European Academy Bozen/ Bolzano (www.eurac.edu/monas).

EUROSTAT (2010): Pridobljeno iz EUROSTATove baze podatkov „Database by themes, Agriculture, Agricultural Production, Livestock and meat“ za leto 2010 glede števila o stalezu živali in klavnih količin, glej <http://ec.europa.eu/eurostat/en/data/database>.

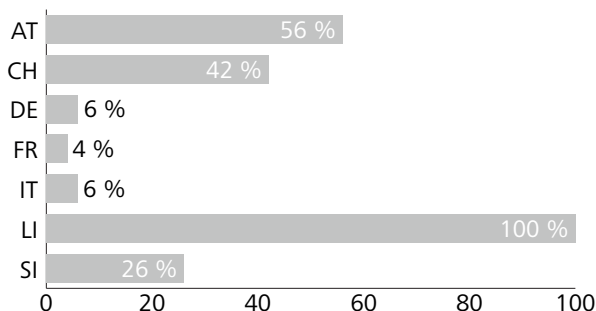

- FAO – Food and Agriculture Organization (2006): FAO Policy Brief. Issue 2, June 2006.
- FAO - Food and Agriculture Organisation (2009): Report on the State of the World's Animal Genetic Resources for Food and Agriculture - in brief. Rim.
- FAO - Food and Agriculture Organisation (2012): Second Report on the State of the World's Plant Genetic Resources for Food and Agriculture - in brief. Rim.
- FAO – Food and Agriculture Organization (2014a): The State of Food and Agriculture - Innovation in family farming.
- FAO – Food and Agriculture Organization (2014b): The state of food insecurity in the world. Strengthening the enabling environment for food security and nutrition. FAO, Rim.
- Groier, M (2013): Kennzeichnung von Bergprodukten. Der Alm- und Bergbauer. 3/13.
- Holzner, W. (2007): Almen: Almwirtschaft und Biodiversität. Böhlau. Dunaj, 300 str. (Grüne Reihe des Lebensministeriums Nr. 17).
- Hovorka, G. (2011). Die Berglandwirtschaft in Österreich – Aufgaben, Leistungen und notwendige Rahmenbedingungen: YSA 2011, 111 – 134.
- IAASTD - International Assessment of Agricultural Knowledge, Science and Technology for Development (2009): Agriculture at a Crossroads. Global Report. Ur.: Beverly D. McIntyre et al. Washington. Sintezno poročilo: http://apps.unep.org/redirect.php?file=/publications/pmtdocuments/Agriculture_at_Crossroads_Synthesis_Report.pdf.
- Ortner, K. M. in HOVORKA, G. (2009): Evaluierung der Landwirtschaftsförderung und der Praxis der Vorarlberger Landwirtschaft unter Berücksichtigung gesetzlicher Vorgaben. Projektendbericht. Dunaj. V: HOVORKA, G. (2011).
- Ringler, A. (2009): Almen und Alpen. Höhenkulturlandschaft der Alpen. Ökologie, Nutzung, Perspektiven. Ur.: Verein zum Schutz der Bergwelt, München (www.vzsb.de). Celotna različica (1448 str.) na CD, v tiskani različici krajša različica (134 str.), s številnimi fotografijami, preglednicami, zemljevidi, ISBN 978-3-00-029057-2. Glej <http://www.vzsb.de/almbuch.php?leptoken=577775cf079ec2dc336a1z1442577069>.
- Santini, F., Guri, F., Aubard, A. and Gomez y Paloma, S. (2015): Geographical Indications and Territories with Specific Geographical Features in the EU: the Cases of Mountain and Island Areas. Parma, Italija.
- Statistik Austria (2010): Regionale Nährstoffbilanzen in Österreich für NUTS 3-Gebiete. Dunaj. Glej http://www.umweltbundesamt.at/fileadmin/site/umweltthemen/landwirtschaft/2015/NUTS3_N_P_Balance_AT.pdf.
- Streifeneder, T. (2015): Cooperative Systems in Mountain Regions: A Governance Instrument for Smallholder Entrepreneurs. V: Journal of Alpine Research | Revue de géographie alpine [online], 103-1 | 2015. <http://rga.revues.org/2783> ; DOI : 10.4000/rga.2783.

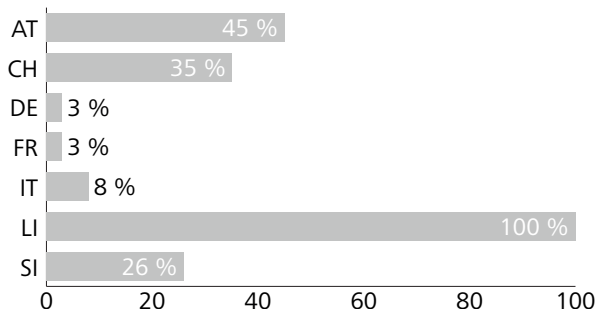
Priloga

Slika 1: Delež kmetijskih gospodarstev in kmetijskih površin na območju Alpske konvencije (AK) glede na celotno število kmetijskih gospodarstev / kmetijskih površin ter delež travinja na območju Alpske konvencije glede na celotno površino travinja v 7 pogodbenicah Alpske konvencije za leto 2010 (EURAC 2014). Za Švico so uporabljeni podatki za leto 2013.

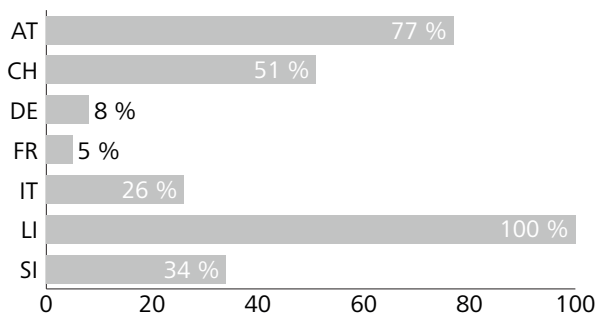
Slika 1.1: Delež kmetijskih gospodarstev na območju Alpske konvencije glede na celotno število kmetijskih gospodarstev v državi.

Slika 1.2: Delež kmetijskih površin na območju Alpske konvencije glede na celotno površino v državi.

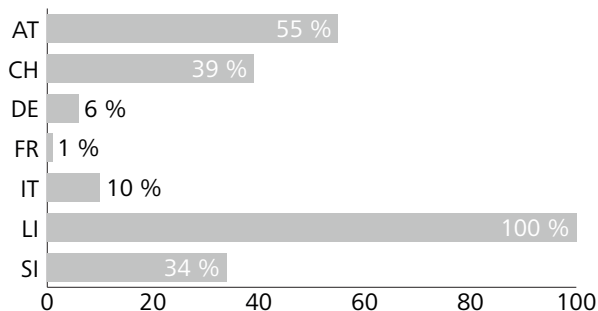

Slika 1.3: Delež travinja na območju Alpske konvencije glede na celotno površino v državi.

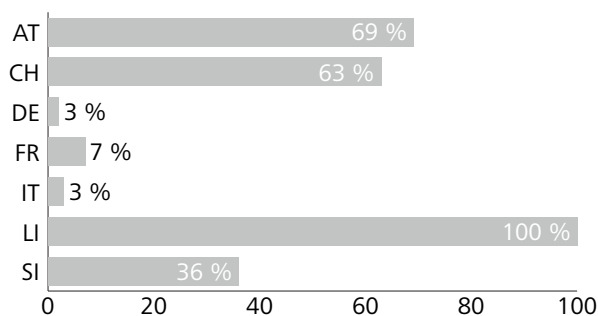

Slika 2: Delež goveda, ovac in koz v celotnem staležu živine v 7 pogodbenicah Alpske konvencije (AK) za leto 2010 (EURAC 2014). Za Švico so uporabljeni podatki za leto 2013.

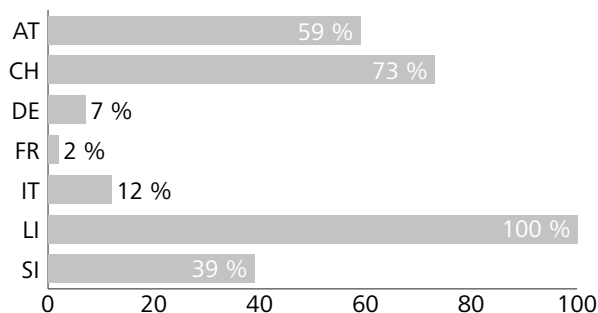
Slika 2.1: Delež goveda na območju Alpske konvencije glede na celotno število goveda v državi.

Slika 2.2: Delež ovac na območju Alpske konvencije glede na celotno število ovac v državi.

Slika 2.3: Delež koz na območju Alpske konvencije glede na celotno število koz v državi.

Preglednica 3: Ocena proizvodnje mleka (kravjega mleka) v alpskem prostoru (rezultati vprašalnika).

Država	Proizvodnja doma v t	Proizvodnja na območju AK v t	Delež proizvodnje mleka na območju AK v % glede na celotno proizvodnjo doma
Avstrija	3.257.738	1.824.528	56 %
Francija	24.000.000	500.000	2 %
Italija	10.996.563	4.339.860	39 %
Liechtenstein	14.000	14.000	100 %
Nemčija	29.628.880	650.000	2 %
Slovenija	603.930	157.750	26 %
Švica	3.261.407	1.049.732	32 %

Naslednja preglednica prikazuje celotne podatke o staležu za posamezno državo, razdeljene po kategorijah živali „govedo“ in „ovce“, in celotno klavno količino (v t) posamezne države po kategorijah živali „govedo“ in „ovce“. Podatki so pridobljeni iz EUROSTATove baze podatkov (EUROSTAT 2010). Na tej osnovi je bilo izračunano razmerje (= klavna količina kategorije živali / število živali te kategorije živali). To razmerje se je pomnožilo s številkami staleža živali na območju Alpske konvencije (EURAC 2014), kar je omogočilo opredelitev ustrezne potencialne klavne količine te kategorije živali na območju Alpske konvencije. Na tej osnovi izračunana količina mesa je prikazana v preglednici 4.

Preglednica 4: Pridelava mesa prežvekovalcev na območju Alpske konvencije. Lastna ocena za govedo in ovce na osnovi številke o staležu živine za celotno nacionalno območje (EUROSTAT 2010) in območje AK (EURAC 2014).

Država	Proizvod	Stalež živine skupaj po glavi za 2010 (EUROSTAT)	Klavna količina skupaj v t za 2010 (EUROSTAT)	Faktor klavna količina / žival	Stalež živine na območju AK 2010 (EURAC)	Klavna količina iz območja AK v t (1)	Delež klavne količine iz območja AK v % skupne klavne količine (1)
Avstrija	Goveje meso	2.023.510	224.790	0,11	1.114.004	124.383	55 %
Francija	Ovčje meso	7.475.000	190.740	0,03	493.598	12.595	7 %
	Goveje meso	19.506.210	1.527.180	0,08	273.374	21.302	1 %
Italija	Goveje meso	5.952.990	1.075.410	0,18	622.600	114.797	11 %
Liechtenstein	Goveje meso	5.993	(2)	–	5.993	(2)	100 %
Nemčija	Goveje meso	12.534.510	1.186.720	0,09	730.228	68.201	6 %
Slovenija	Goveje meso	472.330	35.770	0,08	161.264	12.269	34 %
	Ovčje meso	434.080	4.970	0,01	246.902	2.827	57 %

(1) ocenjeno na osnovi staleža živine (2) podatkov ni na voljo, oz. so zajeti v podatkih Švice

Preglednica 5: Delež ekološkega kmetovanja (ekološke kmetije in ekološke površine) na območju AK glede na celotno število ekoloških kmetij in ekoloških površin v 6 pogodbenicah Alpske konvencije leta 2010 (rezultat vprašalnikov). Podatki za Švico so za leto 2013.

Država	Delež ekoloških kmetij na območju AK/ekološke kmetije na nacionalni ravni	Delež ekoloških kmetij na območju AK/ekološke kmetije na nacionalni ravni
Avstrija	51 %	58 %
Italija	10 %	4 %
Liechtenstein	100 %	100 %
Nemčija	11 %	5 %
Slovenija	36 %	34 %
Švica	62 %	60 %

Alpska konvencija je mednarodna pogodba, ki so jo sklenile alpske države (Avstrija, Francija, Italija, Liechtenstein, Monako, Nemčija, Slovenija in Švica), ter EU za trajnostni razvoj in zaščito Alp.

www.alpconv.org

Stalni sekretariat Alpske konvencije

Herzog-Friedrich-Straße 15,
A-6020 Innsbruck
Tel.: +43 (0)512 588 589-12

Izpostava

Viale Druso / Drususallee 1
I-39100 Bolzano/Bozen
Tel.: +39 0471 055 352

www.alpconv.org
info@alpconv.org

